

Opzoomerdag

Bloemetjes buiten zetten in Rotterdam

Serie Opbouwwerk in uitvoering

Serie praktijkomschrijvingen onder het motto: hoe zet je als opbouwwerker een probleem om in een georganiseerd initiatief. Redactie: Anne van Veenen. Uitgave: Rotterdams instituut bewonersondersteuning, Rio, Kortenaerstraat 1, 3021 VB Rotterdam.

Verschenen in 1993 en 1994:

Nr. 4

Ton Huiskens

HET PLEIN; verboden te schoppen, te slaan en te dreigen. 1993

De knok om het gebruik van het plein tussen groepen jongeren, kinderen en bewoners escalert. Omwonenden proberen in samenwerking met de politie grenzen te zetten en van het plein weer een veilige plek te maken voor iedereen.

Gezamenlijke uitgave van Rio en Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond, 1993, tweede druk.

Foto's: Joop Reyngoud, 20 pg.'s; prijs f 10,- (incl. porti).

Nr.5

Johan Janssens:

EEN NIEUW ZONNETJE; ouderennetwerken in Oud Mathenesse en het Witte Dorp. 1993

Ouderen raken door veranderingen in de wijk in een isolement. De acties van de bewonersorganisatie voor stadsvernieuwing en voorzieningen blijken de afweer tegen nieuwkomers te vergroten. Initiatieven voor een veilige wijk leiden tot extra sloten op de deur.

Het opbouwwerk gooit het roer om en ontwikkelt een programma om het isolement van ouderen tegen te gaan. Daarbij wordt een ongebruikelijke werkwijze gevuld: er wordt gestart met een jeu-de-boules club en een zangkoor. De ouderen-netwerken die rond deze activiteiten ontstaan nemen plaats in van de sociale verbanden van weleer.

Foto's: Joop Reyngoud, 28 pg.'s; prijs f 10,- (incl. porti)

Nr.6

Petra van den Berg e.a.:

OP DE TRAP; portiekgesprekken in het Oude Westen. 1993

In de multiculturele Rotterdamse wijk het Oude Westen ontstaan spanningen en irritaties in de portieken. Om het tij te keren organiseren bewonersorganisatie en woningbouwcorporatie 'portiekgesprekken', bijeenkomsten waarvoor alle bewoners van een portiek worden uitgenodigd. Doel is het verbeteren van de contacten onderling, het maken van afspraken over het schoonmaken van het trappenhuis en het beperken van de overlast.

Gezamenlijke uitgave van Rio, Stichting Volkswoningen, Aktiegroep het Oude Westen en Projectbureau Sociale Vernieuwing, 1993.

Redactie: Petra van den Berg, Osman Dogan, Cees de Lijster, Heleen van der Pijl, Matija Stanicic. Tekst: Annemarie Sour, Anne van Veenen. Foto's: Joop Reyngoud, 20 pg.'s; prijs f 10,- (incl. porti).

Nr.7

Peter W. Voogt

IN DE BUURT; participatie van migranten bij buurtbeheer. 1994.

In de Rotterdamse wijken Bloemhof, Hillesluis en het Oude Noorden zijn projecten opgezet om de deelname van Turkse en Marokkaanse bewoners aan activiteiten in de wijk te vergroten. Huisbezoeken om over stadvernieuwingssplannen te praten, de inrichting samen met Turkse vrouwen van een binnenterrein als speelplaats, een sport-tournooi voor jongeren op een plein. Uiteenlopende participatievormen passeren de revue: de reagerende, de stemverheffende, de opzoomerende bewoner en het kaderlid. Ook het belang van moskee- en zelforganisaties voor participatie en integratie wordt belicht.

Foto's: Joop Reyngoud, 24 pg.'s; prijs f15,- (incl. porti)

Nr.8

Annemarie Sour, Anne van Veenen

OPZOMERDAG; Bloemetjes buiten zetten in Rotterdam. 1994

Opzoomerdag, 28 mei 1994, was een uniek evenement. 32 wijken gingen acht uitdagingen aan. Geveltuinen werden aangelegd en pleinen opgeknapt. Een wijkorchestra gaf een openbaar optreden en op de pleinen stond een grote feesttent met een programma voor en door bewoners. Een wijkdiner vormde de afsluiting van de dag. De Pleinteamen van vier wijken vertellen hoe Opzoomerdag in hun wijk werd opgezet en wat de effecten zijn voor het samenleven. De projectleider analyseert het evenement als methode voor samenlevingsopbouw.

Foto's: Joop Reyngoud en Opzoomerfotografen; 32 pg.'s; prijs 15,-(incl. porti).

Bestellen door overmaking van bedrag op gironummer: 43.08481 t.n.v. Rio, Rotterdam, m.v.v. titel.

- foto voorpagina: Het 'groenverdeelpunt' in Bergpolder/Blijdorp - J.C. Verhoeven

Opzoomerdag

Bloemetjes buiten zetten in Rotterdam

Inhoud

Inleiding	3
Campagne Ons Plein: 'Spanning maakt deurtjes open die anders gesloten blijven'	4
Pendrecht: Vergadertijgers vullen bloembakken	10
Beverwaard: Investeren in positieve sfeer	14
Bergpolder: Van kerkkoor naar wijkorkest	20
Oud Charlois: Dat regelen we wel	26
Samenlevingsopbouw in veelvoud	30

Inleiding

Op 28 mei 1994 was Rotterdam geel, de kleur van Opzoomerdag. Duizenden Rotterdammers gingen aan de slag met het aanleg van geveltuintjes, het wieden van onkruid en de aanleg van hinkelpaden. Op pleinen stonden feesttenten, met levende muziek en een ieder die actief was geweest kon aan het eind van de dag aanschuiven aan een van de vele wijkdinners die op of rond de pleinen werden opgediend.

Opzoomerdag vormde de afsluiting van het project Sociale Vernieuwing. Inzet van het evenement was, in de woorden van projectleider Gerard de Kleijn, 'het overdragen van de fakkel van sociale vernieuwing aan burgers en instellingen in de stad'. Doel van het gebeuren was het geven van een impuls aan het eigen initiatief en de zelfwerkzaamheid van bewoners. Geen grootschalige manifestatie dus met de burgers in de rol van toeschouwer en consument. Bewoners werden uitgedaagd om zelf een schoffel, een trompet of een deegrol ter hand te nemen. Bij voorkeur in groepen van tenminste drie personen, en met een geel petje op. Aan het evenement werd door zeer veel instellingen, organisaties en gemeentelijke diensten meegewerkt. Zo nam de dienst Stedebouw + Volkshuisvesting de uitdaging aan om in één jaar tijd in samenwerking met de bewoners de Opzoomerstraat te renoveren. Bedrijven bleven niet achter en zorgden voor een opknapbeurt van acht speeltuinen. Buurhuizen, vrijwilligerswerk, corporaties, politie, kunstinstellingen en vele anderen lieten zich niet kennen en namen ook uitdagingen aan.

Centraal onderdeel van Opzoomerdag vormde het project Ons Plein, het Opzoomerproject van de Rotterdamse wijken, dat zich afspeelde rond 32 pleinen in alle delen van de stad.

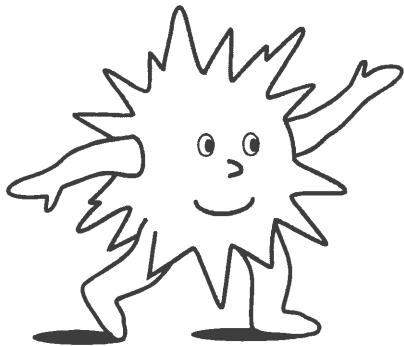
In de voorbereiding werden de krachten van het Communicatiebureau Sociale Vernieuwing, de dienst Gemeentewerken en het opbouwwerk gebundeld. Gemeentewerken nam de materialen voor het Opzoomeren voor haar rekening. Het opbouwwerk tekende voor de opzet en uitvoering van de campagne in de wijken. En het Communicatiebureau zette een grote publiekscampagne op.

Deze alliantie fungeerde als motor voor talloze kleinschalige initiatieven, in combinatie met een stadsbrede campagne. Top-down en bottom-up, kleinschalig en grootschalig gingen in Ons Plein op een nieuwe wijze samen.

Ons Plein beoogde meer te zijn dan een eenmalig evenement. Het doel was een impuls te geven aan de samenlevingsopbouw in de wijken. Beoogd werd om met onconventionele middelen het gemeenschapsgevoel te bevorderen.

In deze uitgave wordt beschreven hoe dat in zijn werk ging.

Na een schets van de opzet van het project en van de stedelijke campagne, volgt het verhaal van de Pleinteamen in vier wijken. Er is gekozen voor heel verschillende wijken: Pendrecht, gebouwd in de jaren vijftig; Beverwaard, een nieuwbouwwijk uit de jaren zeventig; Bergpolder, een oudere wijk met veel particulier bezit; en Oud Charlois, een vooroorlogse stadsvernieuwingswijk. Opbouwwerkers, vrijwilligers, een wijkagent en een voorman van een wijkonderhoudsploeg vertellen hoe Opzoomerdag in hun wijk werd opgezet en welke resultaten het heeft opgeleverd. In het laatste hoofdstuk volgen enkele samenvattende opmerkingen over Opzoomerdag als opbouw-project.

Campagne Ons Plein

'Spanning maakt deurtjes open die anders gesloten blijven'

Een van de pijlers van Ons Plein vormde het Opzoomeren, het zelf opknappen van de straat door het neerzetten van plantenbakken, het aanbrengen van lichtbolletjes of de aanleg van een hinkelpad. Het projectbureau Sociale Vernieuwing had met succes het Opzoomeren tot speerpunt gemaakt van een campagne voor een schone, hele en veilige wijk. De actie van de bewoners van de Opzoomerstraat in het Nieuwe Westen in 1989 om niet te wachten tot 'de gemeente' wat doet, maar zelf de eigen straat aan te pakken met een veegbeurt en Opzoomerbolletjes, werd via het instellen van een Opzoomerprijs overal in de stad gepromooot. Straten konden meedingen naar deze prijs die jaarlijks werd uitgereikt aan het meest geslaagde initiatief. De jury bestond uit bewo-

ners van eerder winnende straten. De prijzen varieerden van f 1.000,- tot f 5.000,-, te besteden aan de verbetering of verfraaiing van de straat. Hieruit ontstond vervolgens de methodiek van Premie-op-actie. Activiteiten van bewoners werden beloond door de gemeente met een Opzoomerzegel, een tegoed-bon ter waarde van f 3.000,- die besteed kon worden bij een gemeentelijke dienst of instelling.

Ons Plein

Eerste onderdeel voor het programma van Ons Plein werd Opzoomer Mee, met als doel: het realiseren van twintig Opzoomer-acties per wijk. Daaraan werd het idee gekoppeld van een centraal plein als uitgangspunt voor de activiteiten. Johan Janssens, stedelijk projectleider van Ons Plein:

"Dat gaf het project een gezicht en een gezamenlijk vertrekpunt. Een plein heeft waarde in een wijk als openbaar ontmoetingspunt. Doel was die sociale functie van pleinen te versterken, door het organiseren van activiteiten waardoor de pleinen beter worden gebruikt." Uitdaging voor Opzoomerdag werd om tenminste twee (blijvende) projecten te starten die het gebruik van het plein voor ontmoeting en recreatie bevorderen.

Derde programma-element vormde een feestprogramma in een grote tent op het plein, met muziek en optredens voor en door bewoners, en een afsluitend wijkdiner.

Johan Janssens over de opzet van het project: "Het programma is zo opgebouwd dat verschillende groepen mensen zich aangesproken kunnen voelen. Je kunt meedoen als bewoner van een straat, maar ook omdat je het leuk vindt om muziek te maken." Er is, zegt Johan, bewust gekozen voor deze brede opzet en een gevarieerd programma om recht te doen aan de grote diversiteit van interesses en leefstijlen in de wijk. Ons Plein mocht niet selectief werken. Een programma met alleen veegacties en het opknappen van de straat zou slechts een deel van de bewoners aanspreken.

"Schoon' en 'heel' zijn bovendien afgeleide doelstellingen", zegt Janssens. "Waar het om gaat is het versterken van de sociale contacten tussen bewoners. Dat is de centrale doelstelling van Ons Plein. Onderlinge contacten kunnen worden versterkt door samen een geveltuin aan te leggen, maar ook door een jeu de boules-club op te zetten of in een wijkorkest te spelen."

- De ondertekening van 32 pleinovereenkomsten op 1 juli 1993

Uitdagingen en ruil

In mei 1993, met nog een jaar voorbereidingstijd, lag een uitgewerkt programma op tafel (kader). Opgave was vervolgens om bewoners, instellingen en organisaties in de wijken enthousiast te maken voor het plan. Dat gebeurde door het programma te vertalen in acht uitdagingen. Tegenover iedere uitdaging stond een financiële bijdrage van de gemeente. Het project werd aanbesteed. Johan: "De wijken werden niet benaderd met een appèl om gezamenlijk de schouders er onder te zetten. Er werd op grote schaal 'ruil' georganiseerd, op basis van wegzijds belang van de verschillende participanten."

Maximaal 30 wijken konden meedoen. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het plan werd gelegd bij een Pleinteam onder leiding van een Pleinregisseur, en niet bij een bestaande instelling of organisatie.

De werkwijze was om eerst personen enthousiast te maken, en vervolgens instellingen mee te krijgen. Het Pleinteam als organisatie-vorm gaf een bepaalde onafhankelijkheid ten opzichte van bestaande organisaties. Johan Janssens: "Het Pleinteam staat los van bestaande organisaties. Dat voorkomt samenwerkingsproblemen en onderlinge concurrentie tussen instellingen in de wijk. En niemand kan het project exclusief claimen. Het is van iedereen die er aan meewerkt."

In de opzet van het project is nog een methodische bommetje ingebouwd. Janssens: "Het programma van Ons Plein met z'n acht uitdagingen is zo omvangrijk dat niemand het in z'n een-tje kan uitvoeren. Organisaties en instellingen in de wijk zijn genoodzaakt om samen te werken om tot resultaat te komen." Naast het bevorderen van contacten tussen bewoners werd ook het versterken van samenwerking tussen organisaties in de wijk doel van Ons Plein.

Aanbesteding en confetti

Fase één in het project was een informatie-ronde. Opbouwworkers werd gevraagd op te treden als Plein-informateurs. Ze hadden twee maanden de tijd om onderzoek te doen naar de mo-

gelijkheden van het voorgestelde plein, om sleutelfiguren in de wijk te polsen en een Pleinregisseur te vinden. De informatie-ronde werd afgesloten met een verslag en foto-reportage, en de naam van de beoogde Pleinregisseur, ondersteund met een verklaring van zijn/ haar instelling of organisatie.

Op het stadhuis vond daarna de officiële ondertekening plaats van een pleinovereenkomst door de pleinregisseur en wethouder Pim Vermeulen, beschermheer van Opzoomerdag.

Johan Janssens: "We hebben de wijken twee maanden de tijd gegeven om het project van alle kanten te besnuffelen. Je moet eerst nagaan of er draagvlak is voor zo'n operatie. De markt werd opvallend, of zo je wilt agressief, benaderd. De Pleininformateurs maakten duidelijk in de wijk dat het om een bijzonder project ging door op pad te gaan met een gele Opzoomerpet, confetti-bommen, een fles whisky, glazen en een fototoestel. Daarmee introduceerden we direct het sfeertje dat we bij het project wilden hebben. Creatief, alles kan en niets is te dol."

In de informatie-fase kon kritiek uit de wijken een plek krijgen en werd het programma bijgesteld. Een aantal wijken haakte af omdat de opzet hen niet aansprak, omdat er te weinig draagvlak was in de wijk, een tekort aan ondersteunings-capaciteit of contacten, conflicten e.d. Maar op 1 juli waren 32 plein-overeenkomsten getekend. Fase twee, de vorming van de pleintteams kon van start gaan.

Resultaten zichtbaar maken

Zonder heldere planning geen project. "Om in hetzelfde tempo en op dezelfde dag een evenement als Opzoomerdag neer te zetten, moet het proces enigszins gestuurd worden," merkt Johan Janssens met gevoel voor understatement op.

Ons Plein werd in verschillende fasen verdeeld en van een tijdsplanning voorzien. De Pleinteam moesten, om voor financiering in aanmerking te komen, met zichtbare resultaten komen in de vorm van een tentoonstelling, een draaiboek of een presentatie.

De acht uitdagingen

1) Tentpakket

Tijdens Opzoomerdag staat op elk plein een grote tent met activiteiten en optredens. De uitdaging is de tent zelf opzetten, in te richten en te beheren. Ook tijdens de nachtelijke uren.

2) Opzoomer Mee

Elk plein heeft de opdracht twintig straten te werven om met bewoners aan de slag te gaan in hun straat. Uitdaging is minimaal drie bewoners per straat te organiseren om mee te Opzoomeren. Schoonmaakacties, extra verlichting aanbrengen en groen planten blijken favoriet.

3) Pleinverrijking

Ook na Opzoomerdag zullen de pleinen een sociale functie moeten behouden. Het zal het hart zijn voor ontmoeting en recreatie. Minstens twee permanente initiatieven zijn na Opzoomerdag op de pleinen begonnen. Jeu de boules scoort hoog.

4) Jongerenuitdaging

Elk plein gaat een weddenschap met jongeren aan. Een groep van minimaal 25 jongens en meisjes nemen een Opzoomeractie van minimaal vier uur voor hun rekening.

5) Muziek op het plein

Minstens 50 muzikanten uit de wijk vormen een gelegenheidsorkest. Het wijkorkest speelt 30 minuten op het plein waarbij het speciaal gecomponeerde Opzoomerlied onderdeel van het repertoire is.

6) Bruisende Tent

De grote tent op het plein is het hart voor de evenementen. De Tentmaestro is verantwoordelijk voor de podiumprogrammering. Optredens voor en door bewoners met muziek, theater, amusement en show.

7) Wijkdiner

Elk plein serveert een diner aan minstens 200 mensen die actief zijn geweest voor en tijdens Opzoomerdag.

8) Publiciteit en promotie

De pleinen verzorgen zelf de publiciteit voor hun activiteiten in de wijk. Uitdaging is dat de wijk massaal aan het Opzoomeren slaat, de wijk geel versiert en de bewoners op 28 mei het spektakel op hun plein bezoeken.

De combinatie van het stellen van deadlines, het zichtbaar maken van de resultaten en het belonen van prestaties brachten het project in versnelling en hielden het geheel op koers.

Johan Janssens over de noodzaak van een strakke planning: "Deadlines zijn nodig om de 32 pleinkikkers in de kruiwagen te houden. Centrale mo-

- Een borrel na afloop van de Pleinteamspresentatie in sportcomplex Schuttersveld

menten afspreken waarop iedereen bepaalde stappen heeft gezet, anders werk je niet meer aan acht dezelfde uitdagingen. Het project wordt dan onbeheersbaar. Daarnaast is het in de wijk een goed middel om tegen andere partijen te kunnen zeggen: Ik moet het voor die datum weten, anders kan de stedelijke organisatie niet verder. Een deadline zet de zaak in beweging. Dat maakt creativiteit los en bouwt spanning op. Spanning maakt deurtjes open die anders gesloten blijven."

Het toetsen van de resultaten van Ons Plein bleef een vast element in het project tot aan de laatste snik. Tijdens Opzoomerdag werd op elk plein, onder voorzitterschap van de Brandweer, een '06-11 jury' geïnstalleerd. De jury bestond verder uit medewerkers van de GGD en Politie en inspecteerde of de uitdagingen werden waargemaakt. Janssens: "Het geheel krijgt zo een serieuze ondertoon. Zorgt voor een extra prikkel."

Publiekscampagne

Een mijlpaal in de aanloopfase tot Opzoomerdag vormde de feestelijke presentatie van de Pleinteamspresentatie van de Pleinteamspresentatie in een grootse happening in wijkgebouw Odeon in het Oude Westen. In de volgende, derde fase stond het uitwerken van de plannen voor de acht uitdagin-

gen centraal. Via een tentoonstelling konden de Pleinteamspresentatie extra geld in de wacht slepen. De presentatie werd gecombineerd met een knallende show in het sportcomplex Schuttersveld in Crooswijk. De stemming kwam er in met een optocht door de wijk, modderworstelen, rodeo en een optreden van Loes Luca.

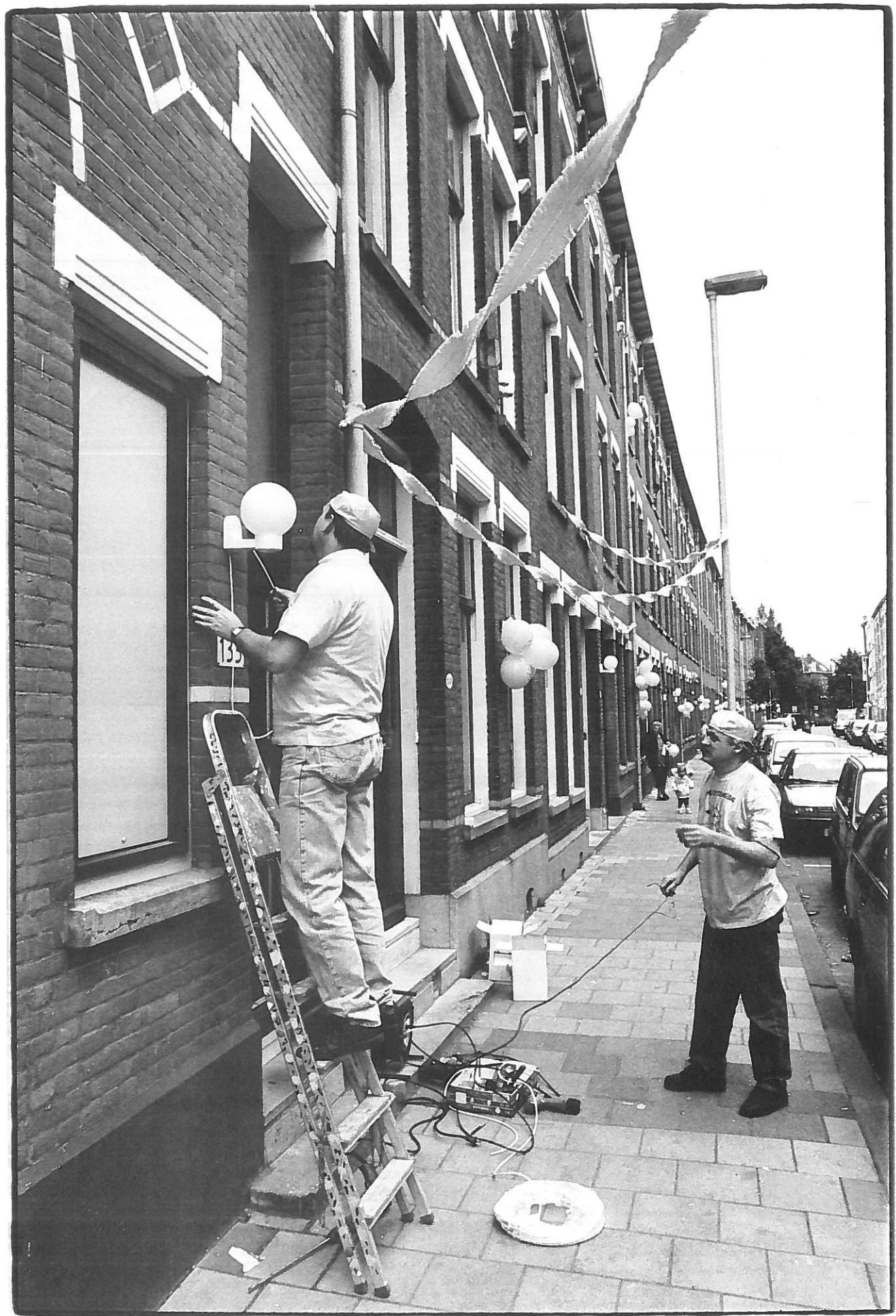
Fase vier werd op 1 mei 1994 ingeluid met de start van de stedelijke promotiecampagne door het Communicatiebureau Sociale Vernieuwing. Belang-

rijk element in de campagne vormden de symbolen, die Opzoomerdag herkenbaar maakten: de kleur geel, de mascotte Oppie en het Opzoomerlied. Daarmee werden verbindingen gelegd tussen pleinen, organisaties en bewoners. Oppies op de tram, billboards op 10.000 lantaarnpalen, tot aan een reuze-Oppie op de wolkenkrabber van Nationale Nederlanden. De gele gekte veroverde langzamerhand de stad. Je hoorde: Oppie op het gebouw van Nationale Nederlanden! Dat Opzoomeren is groter dan we dachten.

Met de stedelijke promotiecampagne werden de wijken en de stad met elkaar verbonden. Ook mensen die niet op de wijk georiënteerd zijn voelden zich aangesproken. Janssens: "En we werden interessant voor andere partijen, zoals grote bedrijven. De wisselwerking tussen centraal en decentraal was optimaal. De wijken konden meelijken op de stedelijke campagne." Sfeer en symbolen vormden belangrijke ingrediënten. "Met geel en Oppie werd de actie zichtbaar gemaakt. Dat werkte onderscheidend en bood de mogelijkheid om je er mee te identificeren. Daardoor werden verbindingen gelegd. Mensen gingen gele ballonnetjes ophangen en de straat versieren. Dan heb je al veel van je doelen bereikt."

- Dans in Bospolder tijdens Opzoomerdag - foto M. Leutcher

• Opzoomerballen monteren in het Liskwartier - foto A. van Langeveld

- Geveltuinen aanleggen en plantenbakken plaatsen op het DWL-terrein

Communicatie

Het netwerk enthousiast en betrokken houden is een uitdaging op zich zelf. Iedereen regelmatig informeren over

• Johan Janssens

de voortgang is van belang. In de voorbereidende fase kreeg de Pleinregisseur van de stedelijke organisatie drie middelen aangereikt om de communicatie in het Pleinteam te verzekeren: een maandelijkse nieuwsbrief over het eigen plein, informele Pleincafé-bijeenkomsten van het netwerk en het aanleggen van een adressenbestand voor toezending van de stedelijke Opzoomerkrant door het Communicatiebureau. De krant berichtte over de voortgang van het project, gaf inzicht in wat de andere Pleinteam aan het uitbreiden waren en bracht diensten/bedrijven in beeld die zich intensief met Opzoomeren bezig hielden.

De projectleider zorgde voor de informatievoorziening naar de Pleinteam. Dat gebeurde op onorthodoxe wijze met 'vergader-kroeg-bijeenkomsten' in café Pleinricht. Pleinricht was gesplitst in enkele kleine en twee grote centrale bijeenkomsten. Kleine bijeenkomsten voor de Pleinregisseurs waar men elkaar kon ontmoeten, ideeën uit-

wisselden en mondeling informatie over de laatste ontwikkelingen werden gegeven. De kleine rondes waren vooral van belang bleek achteraf voor het uitwisselen van tips en om elkaar op te peppen.

De twee eerder genoemde grote bijeenkomsten in Odeon en Schuttersveld waren belangrijk om te laten zien hoeveel mensen al actief waren. Het waren voorproefjes van hoe de sfeer tijdens Opzoomerdag zou kunnen zijn. Uitbundig, vrolijk en de sfeer van binnenhalen wat er te krijgen is. Bakken met violen, bezems en wipkippen verdwenen in grote getale door de voor- en achterdeur.

De laatste bijeenkomst op 21 maart in Schuttersveld was een topper. Johan: "Daar lieten we zien dat aan de kant van de organisaties al zo'n 1200 mensen actief met Opzoomeren bezig waren. Eigenlijk liep de bijeenkomst verschrikkelijk uit de hand." Zangeres Loes Luca kwam met haar Rotterdamse smartlappen niet boven het gejoel

uit. "We hadden geen enkele sturing meer op het proces. De opgebouwde spanning moest er uit."

Pijplijnen verstopt

Er moesten een aantal hobbels genomen worden in de campagne. Het opbouwen en vasthouden van de spanning tijdens de lange voorbereidings-tijd en de complexe communicatie tussen de talloze participanten, de verhouding tussen centraal (stedelijk) en decentraal (wijken).

Er was een voorbereidingstijd van een jaar voor het project. Die tijd was nodig maar het vroeg een enorme kracht om de spanning er in te houden en de dynamiek vast te houden. Het project in de wijken breidde met de week uit. Dat vroeg om het onderhouden van meer contacten, de overdracht van meer informatie en het oplossen van meer problemen.

De communicatie tussen de projectleider en de Pleinteam was complex. Johan: "Op papier zag het communicatieplan er goed uit. Maar het aantal betrokkenen groeide tijdens de voorbereiding enorm. Het Centrum voor Beeldende Kunst haakte aan met kunstprojecten voor de pleinen. De Stichting Kunztzinnige Vorming kwam met een programma voor kinderkoren, scholen deden mee, en er kwam zelfs een aanbieding voor een nachtje Hilton voor Opzoomeraars." Ook in de wijken werkte het zwaan-kleef-aan effect met de slager om de hoek, de scoutinggroep en de kerk met een knuffelbees-

• De inmiddels overbekende Opzoomerbezem - foto A. Hulstkamp

ten-actie voor zwerfkinderen. De zeskewelkijke bijeenkomsten van Café PleinZicht zouden volgens plan voldoende zijn om informatie uit te wisselen. De middelen bleken voortdurend te beperkt. Op een gegeven moment communiceerde iedereen met iedereen en er ontstond ook nog eens verwarring over wat al eerder gecommuniceerd was. Samenvattende boekjes moesten uitkomst brengen. De projectleider moet zelfs zijn eigen communicatiesysteem ondermijnen. Johan: "Ik moet iets opvallends doen om de aandacht te krijgen. Faxen, telefoontjes, nieuwsbrieven, kranten en magazines. De pijplijn was verstopt. Ik

heb een gele 'Mars' gestuurd met daar-aan een kaartje. Deadline 15 maart. En dan maar hopen dat zo iets aanslaat. De boodschap: als hij dit soort fratsen gaat doen, dan zal het wel belangrijk zijn, kwam door."

Zichtbaar maken van het netwerk

Er was een spanning tussen centraal en decentraal. Voor de projectleider was het voortdurend laveren. De uitdagingen die stedelijk waren geformuleerd fungeerden als een soort raamwerk, dat door de wijken verder ingevuld werd. Dat ging niet zonder discussie en tegenvoorstellen. "Waar we ons bijvoorbeeld sterk voor gemaakt hebben was het wijkdiner. De drie initiatiefnemers van Opzoomer Mee straten moesten in ieder geval mee doen aan het wijkdiner (per wijk ruim 100 mensen.) Het wijkdiner was een centraal moment waarop het netwerk in de wijk zichtbaar gemaakt werd. Protest vanuit enkele Pleinteam. Waar we ons mee bemoeiden. Met het waarmaken van de uitdagingen hielden we de poot stijf. In de laatste weken hebben we enkele vrijstellingen gegeven. Anders raakten de teams geblokkeerd." Grinnikend geeft hij aan dat er op het laatst ook niet veel keus was: "De laatste maanden zijn we gestopt met turven. Het overzicht over het mammoet-project waren we allang kwijt."

Centrale ondersteuning

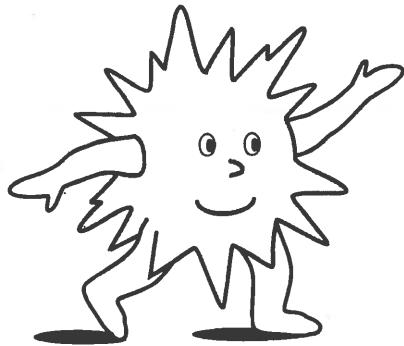
De Pleinen werden ondersteund door de projectleider Johan Janssens, bijgestaan door Saskia van Dongen.

Om de Pleinteam te kunnen ondersteunen zijn voor Ons Plein tijdelijk enkele stedelijke diensten opgezet. De Pleinteam konden hiervan naar believen gebruik maken. Ze waren nergens toe verplicht.

Pleinacademie: De mogelijkheid tot scholing en training was er volop. Teams konden zich inschrijven voor vijftien workshops. Voor elk onderdeel van Ons Plein was een praktisch lespakket ontwikkeld. De workshops varieerden van hoe financier je je mooie plannen tot aan hoe vul je het programma van de Bruisende Tent in. Naast de overdracht van kennis voorzag de Pleinacademie in de behoefte aan onderling contact en afstemming.

Pleinkoerier: De materiële kant van Ons Plein zoals tenten, tribunes, geluidsapparatuur was centraal geregeld. De Pleinkoerier bezorgde elk deelnemend plein een tentpakket en haalde deze na Opzoomerdag weer op.

Pleinetalage: De aanbiedingen en sponsoracties van twintig organisaties werden ge-coördineerd door de Pleinetalage, die ook zorgde voor het leggen van nieuwe verbindingen.

PENDRECHT

Vergadertijgers vullen bloembakken

Pendrecht staat aan de vooravond van grote veranderingen. De wijk zal binnen afzienbare tijd een mengeling zijn van diverse leeftijden, leefstijlen en culturen. Nieuwkomers in de wijk waar nu nog veel ouderen wonen, zijn jongeren, gezinnen met kinderen en migranten.

Deze ontwikkelingen roepen afweer op in de wijk. Ben van Zanten, opbouwwerker, zag in Opzoomerdag een mogelijkheid om beweging te brengen in verstarde verhoudingen in de wijk en nieuwe initiatieven te stimuleren.

Pendrecht is als stedebouwkundig experiment in het begin van de jaren vijftig gebouwd. Een tuinstad, ruim opgezet met brede straten en veel groen. Veertig jaar later is het dorpsel en groene karakter van de wijk goeddeels be-

waard gebleven. Pendrecht met zo'n 13.000 bewoners is vergrijsd, zestig procent van de bewoners is ouder dan vijftig jaar. Vaak zijn het mensen die er vanaf het begin wonen en hun kinderen er hebben grootgebracht. De kinderen zijn de deur uit en meestal naar een andere wijk vertrokken. Met de uitstroom van jongeren zijn de huishoudens kleiner geworden, zodat het totale aantal bewoners flink is teruggelopen. Daling van het inwoneraantal heeft gevolgen gehad voor de voorzieningen in de wijk. Twee scholen zijn opgeheven, het zwembad is dicht en het jongerencentrum Chillup heeft haar poorten gesloten.

Een ander knelpunt in Pendrecht is de woningvoorraad. De meeste huizen zijn verouderd en afgestemd op het traditionele gezin. De tand des tijd knaagt aan de wijk. Op een aantal

plekken in de wijk heeft de verpaupering haar intrede gedaan.

Om het tij te keren heeft de woningbouwcorporatie een groot onderhoudsplan ontwikkeld. Daarbij ligt het accent op het geschikt maken van woningen voor ouderen en het ontwikkelen van een ruimer woningbestand t.b.v. jonge gezinnen met kinderen.

Cirkel doorbreken

"Het bestaande netwerk in de wijk is sterk", zegt Ben van Zanten, "maar de veerkracht was er uit." De instellingen hebben structureel overleg met elkaar. Bij problemen in de wijk weet men elkaar te vinden. Het gedwongen vertrek van de wijkagent bijvoorbeeld is door een gemeenschappelijke actie van bewoners en instellingen anderhalf jaar geleden voorkomen.

Daarnaast bestaat er een wijd-vertakt netwerk van huurdersverenigingen. Zevenentien bewonersgroepen zijn daarin actief. De speeltuinen en het wijkgebouw vormen de contactpunten van buurtactiviteiten. De hondentraining en de wekelijkse klaverjas-, dans- en bingo-avond zijn de trefpunten van ontmoeting.

Ben van Zanten: "Huurdersverenigingen zijn van oudsher belangrijk in Pendrecht. De buurten staan bij de oudere bewoners nog bekend als Pendrecht 1, Pendrecht 2 enz., met eigen afdelingsbesturen. Maar de vergadercultuur heeft haar hoogtijdagen gehad. Mensen zijn moegestreden. Ze stoten het hoofd regelmatig tegen de 'politieke muur van onwil'. Vaak is de boedschap dat er geen geld is vanwege de bezuinigingen. Is er wel geld beschikbaar, dan zijn er zoveel dwingende voorschriften dat het alle creativiteit

• Wijkbewoners worden letterlijk opgetrommeld - foto A. Hulstkamp

doodt. Zo beland je met elkaar in een vieieuze cirkel."

Ons Plein moest deze cirkel doorbreken. Aanvankelijk zocht Ben van Zanten het bij de opbouw van het Pleinteam bij bestaande contacten. Professionals van de wijkinstellingen leken de beste Pleinteamleden. Maar de gesprekken met de wijkinstellingen tijdens de eerste inventarisatieronde gingen moeizaam. Discussies over tijdsbelasting en over wie wat zou moeten oppakken waren weinig stimulerend. Ben van Zanten: "In energie verspillen zie ik weinig en ik richtte me daarom op andere organisaties in de wijk. Groepen die voordeel hadden bij Ons Plein en zich daarom wilden inspannen. Bestaande clubs in verandering, zoals het jongerenwerk, de speeltuin en een basisschool. Maar ook nieuwe organisaties, zoals de Pameijerstichting die een dagopvang voor verstandelijk gehandicapten (de Passage) in de wijk had gevestigd, en de Turkse vereniging hadden er belang bij om zich te profileren in de wijk. Voor hen was Ons Plein daarvoor een prima gelegenheid. Zo heb ik het ook aan hen 'verkocht'."

Bloembollen als schakel

Belangrijk voor de opbouw van het Pleinteam was de sfeer. Ben van Zanten ondervond aan den lijve dat de Pleinregisseur de motor van het team is. "Het enthousiasme moet in jou aanwezig zijn om de vonk te kunnen laten overspringen. Er zijn foefjes nodig om de club te laten bruisen. Het team heb ik met symbolen bestookt. Een zakje bloembollen waarvan ze er één mochten uitnemen en de rest aan anderen konden uitreiken. Het zakje bloembollen werd een verbindende schakel in de wijk. Aan elk bloembolletje kleeft weer een Ons Plein-verhaal. Vrijblijvendheid en doemdenken heb ik proberen te voorkomen. Voor elk probleem een oplossing. Nee heb je, maar kijk wat je kunt binnenhalen. Zo'n aanpak werkt stimulerend."

Struikelblok vormde de communicatiemeester, die liet het volledig afweten. Op een gegeven moment hakte Van Zanten de knoop door en heeft een ander op die post gezet.

Jongeren-uitdaging

"Mee doen met Opzoomeren? Kom zeg, we zijn geen burgertrutten. Zie je ons al lopen met zo'n bezem door de straat." De jongeren van Pendrecht zagen meer in een voetbaltoernooi dan in iets betekenen voor de wijk. Wijkagent Thijs van Welie, de jongerencaptain, moest enkele trucs uithalen om 25 jongeren zover te krijgen dat ze de jongerenuitdaging aangingen. Hij zocht onmiddellijk steun bij Chris, de jongerenwerker in de wijk. Die had vaker met het bijltje, hoe krijg ik jongeren enthousiast, gehakt.

Op zoek naar een geschikte uitdaging kwam de aanleg van een theetuin voor de Pameijerstichting uit de bus. Koren op de molen van de jongeren. Van Welie: "Ze lagen helemaal in een deuk." Het idee alleen al. Pleur op. Gelukkig had de jongerencaptain enkele ijzers in het vuur. Een gele folder met de tekst: wie wil er duizend gulden verdienen, ging de wijk in. Druppelsgewijs kwamen de aanmeldingen binnen van enkele 'lieverdjes'.

De echte etterbakkies van Pendrecht wilden alleen voetballen. Dat kon tegen het team van de Politie Slinge, bedacht de captain. 'Jongeren die tijdens Opzoomeren meedoen, krijgen voorrang op de rest'. Die aanpak werkte aardig prikkelend.

Ook rook hij een kans na klachten over overlast. Jongerencentrum Chillup was gesloten en een groep jongens verbouwde een appartement tot alternatief jeugdhonk. De geluidsoverlast, de rotzooi en de stank in de flat nam toe. Van Welie koppelde deze groep eveneens aan de jongerenuitdaging. "We hebben aan deze jongens beloofd dat jongerenwerker Chris en ik ons hard maken voor opvang. Het is toch te gek dat er niets meer voor de jeugd is in Pendrecht."

Een week voor Opzoomerdag hadden ze zeventien jongeren. De wijkdinerpas was de laatste troef. Twee dagen gratis openbaar vervoer en gratis telefoontrikken op een kaart. Het nieuwte verspreidde zich razendsnel door de wijk.

Zaterdagochtend 28 mei stond het team van jongens en meiden gereed. Een vrachtauto stortte een berg schelpen en zeulen maar. Van Welie: "Het ging verschrikkelijk hard. De groep wist niet meer van ophouden. De theetuin ligt aan het drukst bewandelde voetpad van Pendrecht, dus veel support van de bewoners." Het jongerenteam van Pendrecht eindigde officieel als eerste.

Wijkagent Van Welie terugkijkend: "Ik heb nieuwe contacten gemaakt en oude contacten verbeterd. Nu ik samen met de jongeren op de schop heb gestaan zijn de contacten een stuk soepeler. Ik kan makkelijker naar ze toe en zij stampen sneller op mij af." Voor het jongerenwerk, dat na de sluiting van Chillup in het slop dreigde te komen, is Ons Plein de manier geweest om een nieuwe start te maken.

Het voetbaltoernooi tussen het jongerenteam en de politie en een dropping in een bosrijke omgeving staan op de rol.

Winkeliers werden schriftelijk benaderd vanuit de stedelijke Opzoomerorganisatie. Men pakte het signaal echter niet op. Ben van Zanten: "Ik ben met de voorzitter van de winkeliersvereniging gaan praten. Met een beetje pepverhaal en wijzend op de voordelen van de Opzoomer Mee-actie heb ik ze enthousiast gekregen. Ze hebben zelf een plan de campagne gemaakt variërend van het plaatsen van fietsklemmen tot het beschilderen van

de pui. Een andere winkeliersvereniging bood de wijk zelfs een kunstwerk aan, een beschilderde GEB-kast. De winkeliersvereniging kwam met een eigen vermaakprogramma waarvan een muziekband en pony rijden de ingrediënten waren." De winkeliers waren ook niet vies van sponsor-activiteiten. "Willen jullie taarten? Hoe groot? We zorgen voor een paar kanjers." De campagne was ingezet op 20 straten. Het werden er 39. Aan deze Op-

• Geveltuinen aanleggen - foto A. Hulstkamp

zoomeracties werd meegedaan door 275 mensen (zie kader). De jongerenuitdaging was de aanleg van een theetuin van de Pameijerstichting. Het 'gajes' van Pendrecht liet zich aan de bewoners eens van een andere kant zien. De theetuin lijkt zich te ontwikkelen tot trefpunt in de wijk. Bewoners en medewerkers van instellingen vertoeven er regelmatig. Het doel om de Pameijerstichting meer te integreren in de wijk is in het afgelopen jaar gelukt.

• Ben van Zanten

Opbrengsten

Een hoogtepunt was het wijkdiner. Twee dagen hebben de Pendrechtaren staan zweugen in de keuken op hazelnootparfait, soufflaki en coban salatasi. Een internationaal keuzemenu met als toetje een grand dessert bestaande uit zes nagerechten. "Een ingewikkelde klus, koken voor 300 personen", vertelt Ben. "Ik was op zoek naar een sleutelfiguur die verstand van koken in het groot heeft en er lol in had om het samen met zoveel mogelijk bewoners uit te voeren." Die vond hij in de persoon van Math Geleijnse, medewerker van de Pameijerstichting, die met een enthousiast verhaal de wijk inging. Het verzorgingstehuis Valkenstein bijvoorbeeld, bood haar keuken en de kennis en ervaring van de chefkok aan. Bezuinighingen op de verzorgingstehuizen treft Valkenstein. Opzoomeren was een manier om in de belangstelling van de bewoners van Pendrecht, de media en de politiek te komen. De Turkse vereniging wilde graag haar kookkunsten tonen en laten proeven. Ze stond met een informatiestand en een kraam met lekkere hapjes op het plein. Ben van Zanten: "Ons Plein heeft voor de Turken als katalysator gediend. De Turkse vereniging heeft zich na 28 mei aangesloten bij de bewonersorganisatie. Een regelrechte trendbreuk. Het

Nederlandse sfeertje is in Pendrecht voor het eerst op een prima manier doorbroken."

Het programma voor Opzoomerdag met z'n acht uitdagingen bood voor elk wat wils. Het was divers genoeg om alle leeftijden en leefstijlen te betrekken. Jongeren en migranten voelden zich in Pendrecht niet erg aangesproken door het Opzoomeren van de straten, maar voor het wijkdiner en de jongerenweddenschap liepen ze wel warm. Daardoor had iedereen een eigen plek in het gebeuren.

Doe-cultuur

Voor Van Zanten zijn de investeringen van Ons Plein de moeite waard. "Ik heb meer inzicht gekregen in de zwakke plekken van de wijk. Zie Ons Plein ook als een analysemodel. Blinde vlekken zijn ingevuld. De contacten met de scholen zijn bijvoorbeeld mager. Activiteiten rond school en de buurt, zoals naschoolse opvang, kunnen alleen slagen wanneer de schoolleiding bereid is zich hiervoor in te spannen. Wil ik op dit terrein in de wijk iets ondernemen, dan zal ik flink in de scholen moeten investeren. Doe ik dat niet, dan komt het nauwelijks van de grond."

Het bestaande netwerk is nieuw leven ingeblazen. Ben van Zanten: "Het netwerk heeft zich met 250 nieuwe contacten uitgebreid. We zijn uit de dip. Het gevoel van malaise heeft plaatsgemaakt voor enthousiasme."

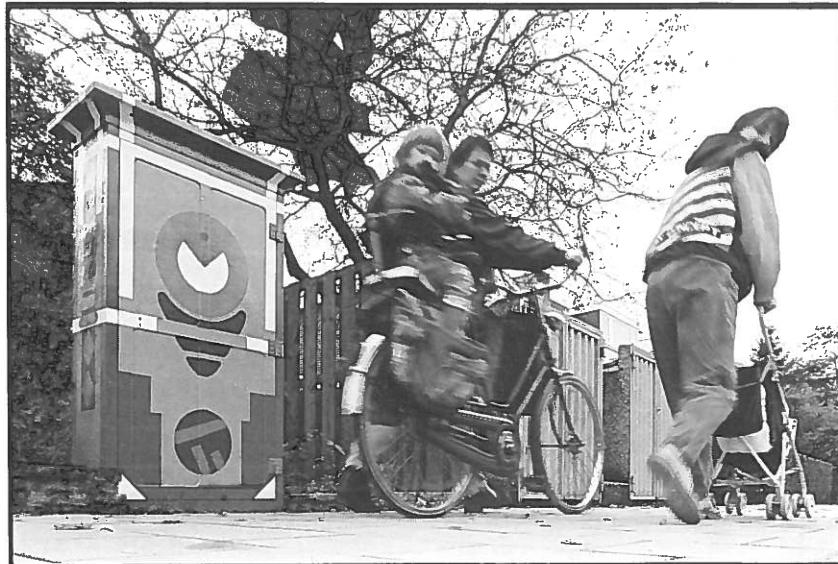
Nooitore kankeraars worden medewerkers. Nieuwe bewoners zijn bij de bestaande huurdersgroepen aangesloten. Naast het onderwerp huisbaas komt nadrukkelijk de woonomgeving op de agenda. De vergadertijgers, vooral goed in praten en het lezen van de stukken, waren tijdens Opzoomerdag actief. Ze vulden bloembakken en veggden de straten. Het onderscheid tussen vergaderaars en uitvoerders kwam te vervallen.

Grootste winst is volgens Ben dat de oude kern van de bewonersorganisatie de positieve werkwijze van Ons Plein heeft overgenomen. "Een persoonlijke en optimistisch aanpak trekt andere vrijwilligers over de streep.

Officiële vergaderingen en uitnodigingsbrieven werken nauwelijks. Bewoners reageerden daar niet (meer) op. Op de bijeenkomsten van de Plein-café's die in de aanloop naar Opzoomerdag werden gehouden, ging het heel anders toe dan op de bekende vergaderingen. Er was muziek, ik zorgde altijd voor een paar leuke dingen, en de mensen gingen naar huis met een plantje of een schoffel. De sfeer die werd neergezet was 'niet zeuren, aan de slag'."

Ben van Zanten hoopt in vervolg op Opzoomerdag op een voortgaande kruisbestuiving van de actie- en vergadercultuur en de doe-cultuur.

Het Opzoomeren als methode om mensen te activeren heeft voor Ben z'n nut bewezen. "Het gaat wat mij betreft niet om 'groen' of 'schoon'. Dat zijn middelen, ingezet om de onderlinge contacten te bevorderen. Opzoomeren biedt bewoners de vrijheid om zelf wat te doen. Plus een handreiking om dat te realiseren. Dat biedt houvast: zo werkt het. En bovendien krijg je wat als bewoners. Dat is een teken dat het menens is! Het element van de uitdaging werkte ook goed. Het bouwde een spanning op in de voorbereiding, waarbij je op Opzoomerdag moest laten zien of het gelukt was." Ben van Zanten ziet ook zonder het grote gele circus van Opzoomerdag mogelijkheden genoeg voor de Opzoomer-formule met een aanbod aan straten. Het zou ook een jaarlijkse groendag voor de wijk kunnen zijn. "Het aanbod zou in het vervolg wat anders moeten zijn. Pendrecht is een groene wijk. Je zou behalve planten ook gereedschap en materialen aan moeten bieden zodat de mensen zelf onderhoud kunnen doen. En voor mensen die dat zelf niet meer kunnen, hulp voor het knippen van de heg."

- De beschilderde GEB-kast

Sociale winst

In Pendrecht werd op 28 mei geopzoomerd in 39 straten. In ongeveer de helft van deze straten waren bewoners voor het eerst gezamenlijk actief.

Vier maanden na Opzoomerdag wordt gemeld dat van de 39 Opzoomer Mee straten ongeveer 29 straten doorgaan met activiteiten. In totaal zijn zo'n 275 bewoners betrokken geweest bij Opzoomer-activiteiten in straten en op binnenterreinen, variërend van 3 tot meer dan 20 mensen per straat.

Initiatiefnemers waren ouderen (15 maal), gezinnen (8 maal), jongeren (2 maal) of gemengde groepen van ouderen en gezinnen (14 maal). Het Opzoomeren was vooral een aangelegenheid van autochtone bewoners. In 3 straten waren Turkse en Surinaamse bewoners actief.

Naast onderhoud van het groen en de planten werden ook kinderactiviteiten georganiseerd. De organisatie ligt bij de bewoners zelf, in enkele gevallen in samenwerking met een sportvereniging, winkeliers of een beheerder. Onze Woongemeenschap heeft een financiële bijdrage geleverd aan de speelplek Hontenissestraat die door bewoners wordt beheerd. De contacten met de straten worden onderhouden door de bewonersorganisatie en door de wijkonderhoudsploeg.

Plein

De andere uitdagingen waaraan de meeste energie is besteed in Pendrecht zijn de pleinverrijking, de jongerenweddenschap en het wijkdiner.

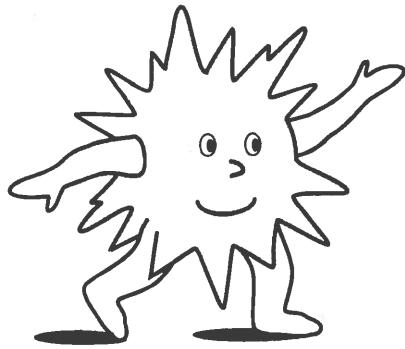
Er was in Pendrecht geen geschikt plein dat als centrum voor Opzoomerdag kon dienen. De tent is geplaatst op een terrein bij een school en een speeltuin. De pleinverrijking had als doel om dat terrein te ontwikkelen als activiteiten-terrein voor de wijk. Er deden 10 bewoners mee aan het initiatief, waarvan 8 voor het eerst actief waren in de wijk. Er komt een vervolg, een jaarprogramma met een Zeskamp, kamperen voor kinderen, een St. Nicolaasfeest e.d.

Ook de jongerenweddenschap (aanleg van een theetuin bij de Passage) krijgt een vervolg met activiteiten in de theetuin voor de buurt, en met initiatieven van jongerenwerk en politie naar jongeren.

Het wijkdiner was in Pendrecht een van de hoogtepunten van Opzoomerdag. Ruim 300 bewoners aten mee. Naar schatting van de organisatoren waren er zo'n 200 nieuwe gezichten. Er wordt gebroed op mogelijkheden om zo iets vaker te doen.

Samenwerking

Belangrijkste partijen die samenwerkten in Ons Plein waren bewonersorganisatie, politie, de Pameijerstichting, wijkgebouw, buurthuis, basisschool, winkeliers en Gemeentewerken. Nieuwe partijen waren de Pameijerstichting en de winkeliers.

BEVERWAARD

Investeren in positieve sfeer

Beverwaard maakt 't. Onder die titel werd in 1991 een campagne gestart tegen vandalisme en vervuiling. Beverwaard kampte met hoge huren en leegstand, en met vernielingen. De campagne was een co-produktie van wijkonderhoudsploeg, corporaties, politie, deelgemeente en opbouwwerk. Er werden veegacties georganiseerd, speelplekken werden opgeknapt en een enthousiaste tuincommissie stond beginnende tuiniers met raad en daad terzijde om de vele verwaarloosde tuinen weer tot bloei te brengen. Loes van Delft, opbouwwerkster: "We werkten al enige jaren op de wijze van Opzoomeren. Met een geluidswagen de wijk in, bezems uitdelen op locatie. We organiseerden in 1992 om de zes weken veegacties in de wijk. Overigens niet altijd met succes. Voorbijgangers wezen op hun voorhoofd en gaven als reactie: 'Daar betalen we belasting voor. Dat is werk voor de overheid.'

Ons Plein kwam ons als versterkend stedelijk project goed van pas. Het was een nieuwe stimulans voor de campagne-aanpak. We konden zeggen: 'Opzoomeren doen we met zijn al-

len, je krijgt er wat voor en het is niet raar.' Wat goed werkte was de combinatie van woonomgevings-acties en een wijkfeest. Dat heeft veel losgemaakt in de wijk."

Samenwerken en risico spreiden

Beverwaard kent als nieuwe wijk weinig sociale verbanden. De corporatie heeft bijvoorbeeld geen huurdersvereniging van de grond gekregen. Het verenigingsleven in de Beverwaard staat in de kinderschoenen. Sportverenigingen zijn buiten de wijk gevestigd. Welzijnsinstellingen zijn er weinig en het aantal bedrijven is op één hand te tellen. Met het netwerk van wijkbeheerders is het iets beter. Wijkonderhoudsploeg, corporaties, beheercoördinator van de deelgemeente, politie, Gemeentewerken en opbouwwerk, hebben structureel overleg en werken regelmatig samen aan projecten. Een samenwerkingsverband van welzijnsworkers bestaat pas kort.

Loes van Delft: "Ik werk als opbouwwerker in m'n eentje in Beverwaard. In één maand moest ik als pleininformateur nagaan of er een clubje was te

vormen, dat de acht uitdagingen wilde aangaan. Ik wilde zo snel mogelijk een Pleinteam proberen samen te stellen. De eerste fase van mensen informeren, aftasten en sfeer bouwen heb ik overgeslagen. Ik heb direct het Pleinteam samengesteld uit mijn professionele netwerk (WOP, jongerenwerker, woningbouwcorporatie) en uit enkele actieve bewoners. Opzoomeren zag ik als een kans, waarbij ik kon voortbouwen op de initiatieven die in gang gezet waren. Maar ik wist ook dat ik in mijn eentje zou verdrinken. Na drie jaar werken weet ik hoe moeizaam de dingen zich in de Beverwaard ontwikkelen. De kans op mislukking is groot. Dat gebeurde met het project Eye, eye, een initiatief voor een netwerk van straatcontactpersonen. De druk rondom Ons Plein werd verhoogd door boodschappen van de projectleider in de eerste fase. 'Opzoomeren mag niet mislukken.' Zo'n mededeling is heftig. Ik dekte me van te voren tegen het risico van mislukken in."

Management via cadeautjes

Vorming van een team, dat in staat was om het programma voor Opzoomerdag met z'n verplichte acht onderdelen uit te voeren, was een stevig karwei. Op papier was de opzet duidelijk. De Pleinregisseur is eindverantwoordelijk voor het totaal, en voor iedere uitdaging is er een eerstverantwoordelijke. Het Pleinteam was samengesteld uit actieve bewoners en beroepsmaatschappelijke werkers in de wijk. Werkers met volle agenda's kregen er een klus bij. Op de actieve bewoners werd een extra claim gelegd. Het Pleinteam vormde daardoor een kwetsbare groep. Loes van Delft: "Ik had voorgesteld per uit-

Beverwaard

Beverwaard is een typische woonwijk, gebouwd in de jaren zeventig en tachtig aan de periferie van Rotterdam. De wijk, gebouwd in de polder IJsselmonde ten zuidoosten van Rotterdam, is ruim van opzet en groen van aanblik. De wijk met haar vele laagbouw, ligt tamelijk geïsoleerd van de rest van Rotterdam. De 5000 woningen zijn voor driekwart in handen van twee woningbouwcorporaties. Woon- en bouwtechnisch gezien voldoen de huizen aan de eisen van deze tijd. Met de instelling van een WOP in 1991 en de campagne 'De Beverwaard maakt het', is de verpaupering en het vandalisme teruggedrongen. Beverwaard met zo'n 15.000 inwoners is een jonge wijk. Circa 30% van de bevolking is jonger dan vijftien jaar. Het gemiddelde huishouden is groot (4 à 5 personen) en er leven relatief veel éénouder gezinnen. Buiten een groep Antilliaanse en Surinaamse families, zijn er nauwelijks migranten in de wijk gevestigd. Knelpunt zijn de hoge huren in de meest dichtbebauwde delen van Beverwaard, en de geïsoleerde ligging. Veel bewoners geven te kennen te willen verhuizen naar andere delen van de stad.

• 30 jongeren baggerden in 4 uur de Oude Watering schoon. - foto R. Goudriaan

• Het wijkkoor op volle sterkte - foto R. Goudriaan

Opzoomerbaas doet vierkante voorstellen

Jos Schreurs, Opzoomerbaas en in het dagelijks leven WOP-voorman, is trots op de geslaagde Opzoomer Mee actie. Boven verwachting was het een groot succes. Honderden bewoners klusten in hun straat op 28 mei. En niet alleen tijdens Opzoomerdag. Weken van te voren waren bewoners al aan het snoeien en vegen. Jos Schreurs: "We begonnen in deze wijk op nul. Er was geen enkele samenhang. Bewoners kenden elkaar niet. Het begon met desinteresse en eindigde in verpaupering. Tuinen lagen er verwaarloosd bij. Straten waren verzakt en speelplekken waren in een mum van tijd gesloopt. Je kunt er een WOP-ploeg tegenaan zetten, maar dat lost niets op. Je hebt de bewoners nodig voor het beheer. Ze moeten het gevoel krijgen dat de straat en de speelplekken van hen zijn." Schreurs kent na enkele jaren Beverwaard de gouden formule voor het activeren van bewoners: persoonlijke gesprekken voeren met mensen en een tegenprestatie leveren voor hun inzet. Jos Schreurs: "Na vier jaar ervaring weet ik waar mensen actief zijn. Zie ik dames hun stoepje vegen, dan stap ik op ze af. Het zijn de mensen die initiatief tonen. Je gaat naar ze toe, praat met ze en hoort ze klagen, vraagt naar hun ideeën en komt met een aanbod. In ruil daarvoor vragen we een stukje zelfwerkzaamheid." Een direct contact tussen Wijkonderhoudsploeg en opbouwwerk zorgt daarbij voor een goede taakverdeling, waarbij ieder zijn/haar eigen werk blijft doen. Schreurs: "In de wijk zijn 33 plekken succesvol aangepakt. Basis van dit succes is dat we met een totaalplan zijn gekomen. De woningbouwcorporaties, dienst Recreatie Rotterdam, opbouwwerk en deelgemeente zijn allemaal doordrongen van het feit dat we de problemen samen met bewoners kunnen aanpakken. In hun beleid spelen ze daar sinds kort op in en hebben budgetten ter beschikking gesteld. Opzoomer Mee kwam als een fantastisch extra aanbod. De samenwerking tussen de instellingen moet overigens wel gesmeerd lopen. Je moet met een 'vierkant' voorstel komen, waarin allerlei verschillende potjes gecombineerd worden. Niets apart aanbieden vanuit de verschillende organisaties. Met één pakket naar de bewoners komen."

Tegenprestatie

Drie bewoners rond de Bolnesservliet klaagden bijvoorbeeld over een verwaarloosde speelplek. Voor Opzoomer Mee een goed aanknopingspunt. Jos prikkelde de bewoners tot actie: "We kunnen wel wat doen, maar niet zonder jullie. Jullie moeten initiatief tonen." De drie bewoners maakten een folder, belegden een vergadering in de wijkwinkel en trommelden de buren op. De woningbouwcorporatie, het opbouwwerk en WOP waren eveneens aanwezig bij het overleg. Jos: "Klachten zoals 'de speelplaats is een openbaar hondentoilet' en 'het is een enge donkere plek', werden ter plekke aangepakt. De corporatie bood een afsluiting en verlichting aan. Bewoners gingen aan het snoeien, rooien en harken. Maanden voor Opzoomerdag waren ze samen aan de slag. Vanuit Opzoomer Mee werd een wipkip betaald, de deelgemeente zorgde uit het budget 'zelfbeheer' voor een glijbaan en via het budget voor speelplekken is een tafeltennistafel bekostigd. Ze gaan als tegenprestatie zelf beheren. Elke avond het hek sluiten en regelmatig aanvegen en schoonmaken. De WOP controleert af en toe."

Mensen willen hun straat mooier maken, maar doen ook mee voor het contact. Jos: "Vaak bellen deelnemers naar de wijkwinkel op. 'Jos de opdracht is af, of wat moet ik verder doen?' Je merkt aan het type telefoontjes dat mensen even contact zoeken."

Opzoomer Mee werkt ook nieuwe contacten in de hand. Buren die elkaar voorheen nauwelijks kenden gingen na Opzoomerdag samen barbecuen.

Jos peinzend: "We hebben altijd gezegd: 'we draaien het probleem om. Positief denken levert resultaat. Daar word je zelf ook vrolijker van'. Als ik naar de resultaten kijk is het schoon en heel in de wijk. Beverwaard is in zijn totaliteit beter geworden. Daar sta ik voor."

daging werkgroepen te vormen, om het werk te verdelen en de dag voor te bereiden. Niet alle Pleinteamleden hebben dit gerealiseerd. Deels uit tijdgebrek en misschien uit onbekendheid met andere bewoners. In de Pleinteambijeenkomsten ging het daardoor vaak over details. De avonden duurden lang en waren niet voor iedereen interessant. Dat bevordert de sfeer niet. Iedereen ging zich meer en meer op de eigen klus richten. Ze wisten veel van de eigen taak, maar weinig van de andere werkzaamheden. Mijn rol van Pleinregisseur als eindverantwoordelijke en coördinatiepunt werd daardoor kwetsbaar. De enige met zicht op alle informatie. Van een Pleinteam dat gemeenschappelijk de kar trekt, was geen sprake."

Op het moment dat duidelijk werd dat er nog veel meer te regelen was dan de acht uitdagingen (sponsoring, vrijwilligers, e.d.) was iedereen op het eigen werk geconcentreerd.

Loes van Delft: "In de cursus Pleinregie leerden we om doelstellingen en taakomschrijvingen te koppelen aan uitdagingen. De teamleden pakten de eigen klus op, maar hadden weinig behoefte aan handelingen vast te leggen. Achteraf zag ik dat dit tegen 28 mei voor problemen zorgde. Aspecten die zich niet tot één uitdaging beperkten, zoals het vrijwilligers werven en verzorgen, werden door verschillende mensen tegelijkertijd opgepakt. De taken die bleven liggen werden door anderen ongecoördineerd uitgewerkt of kwamen bij mij terecht. Dit gaf irritaties en dat is zonde van de energie.

Wat ik ervan heb geleerd: Ik zou met deze ervaring strenger zijn. Duidelijk vastleggen welke taken en verantwoordelijkheden iemand heeft. Taken die blijven liggen door welke oorzaak dan ook als aparte uitdaging uitbesteden. De sfeer die stedelijk al met de informatieronde was ingezet, leuk, gezellig en cadeautjes, heb ik overgenomen. Investeren om het enthousiasme een jaar lang te kunnen volhouden. Het was nodig en werkte stimulerend."

Tuinen-wedstrijd

Met Opzoomer Mee deden ruim 200 mensen mee. Met honderd bewoners

• De 'Walk of Fame'

heeft de Opzoomerbaas contracten gesloten. Loes: "Vorig jaar had ik twee Opzoomerzegels te besteden, nieuwe zegellocaties kreeg ik niet gerealiseerd. Nu zijn er tientallen activiteiten aan de gang."

Het netwerk is van de grond af aan opgebouwd met ludieke acties in de wijk. Mensen persoonlijk benaderen, een enthousiast verhaal houden en geld/middelen ter beschikking stellen, trekt volgens Loes mensen over de streep.

"Voor Opzoomer Mee hebben we in de eerste fase groepen benaderd die gevoelig zijn voor de woonomgeving. Moeders en oudere bewoners vegen regelmatig hun stoepje. Als de Opzoomerbaas ze bezig zag, sprak hij ze aan. Het zijn potentiële initiatiefnemers voor Opzoomer Mee. Ze willen wonen in een schone en leuke omgeving en doen daar moeite voor."

Een voorloper van Opzoomeren is de tuincommissie. Vele tuinen in de Beverwaard waren verwaarloosd. De be-

wonerscommissie stelde drie jaar geleden een tuingroep in. Twintig liefhebbers beoordeelden jaarlijks de drieduizend tuinen in de wijk. In oktober wordt een feestavond georganiseerd en de winnaars van de mooiste tuinen bekendgemaakt.

Wapenfeit van de tuincommissie is het poten van een rij leilinden op boomplantdag. Op het programma staat een natuurpad door de wijk voor alle scholen.

Speerpunt sport

Een van de speerpunten in de Opzoomeractiviteiten van Loes van Delft zijn de sportverenigingen. Loes: "Het barst hier van de kinderen en jongeren, maar er zijn weinig sportmogelijkheden in deze wijk. De meeste verenigingen zijn geconcentreerd in IJsselland en daar neemt de vergrijzing toe. Extra lastig voor de clubs zijn de uitbreidingsplannen van het spoorwegnet. Op termijn moeten de sportclubs verdwijnen. We hebben een gemeen-

schappelijk belang. Zij zoeken jonge leden en nieuwe lokaties. En voor de wijk zijn actieve verenigingen van groot belang. We wilden ze overhalen om hier naar de wijk toe te komen." Het plan werd enthousiast ontvangen. Uitvoering wacht op de realisering van de plannen voor het spoor. Opzoomeren was een perfecte gelegenheid voor clubs om zich te presenteren. Tien kramen van judo, hondensport, korfbal tot aan Spartaans turnen toe. Mensen konden de sport ter plekke uitproberen. Voor de uitdaging pleinverrijking biedt het scala aan sportmogelijkheden een mooie kans om een jaarprogramma op het plein neer te zetten. Het Pleinteam heeft een futuristisch ogend podium in het park ontwikkeld. Een beheerscommissie verzorgt de programmering en deelname van verenigingen en bewoners. Loes met glinsterende ogen: "Dat is makkelijk scoren. Je hebt functionerende verenigingen met een team van vrijwilligers. Het enige dat gere-

• De tuincommissie beoordeelt een van de drieduizend tuinen - foto R. Goudriaan

geld moet worden is een raamwerk voor de verschillende onderdelen en de stroomvoorziening. Volgend jaar

komt er zeker een 'dagje Beverwaard'. Na het versterken van de contacten tussen de sportverenigingen en het opbouwwerk gaan we gezamenlijk aan de slag om de sportclubs op Beverwaards grondgebied te krijgen."

Opbrengst: honderd contacten

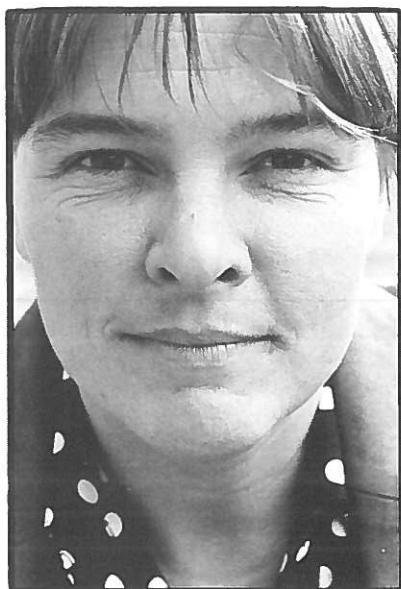
Loes van Delft is dik tevreden over het voorlopige opzoomerresultaat. "Ik had nooit zoveel uiteenlopende contacten voor elkaar gekregen in één jaar tijd. Veel actieve bewoners, sleutelfiguren bij de sportverenigingen, en ook contacten met Surinamers en Antilliaanen. Op zoek naar bandjes voor het optreden tijdens Opzoomerdag kwam ik veel Surinaamse, Beverwaardse en Antilliaanse muziekgroepen tegen in de wijk. Teveel om op één dag te programmeren. Die kan ik voor het komende jaar programmeren op het podium in het park dat er komt als pleinverrijking. Kunnen de bands voor eigen publiek optreden en bewoners van de muziek genieten. Voor Opzoomeren

was het niet in mijn hoofd gekomen om bandjes te laten optreden in de Beverwaard. Maar ze blijken voor het oprapen te liggen, zonde als we niets met die mogelijkheden doen."

Ze heeft haar netwerk met een dikke honderd contacten uitgebreid. "Al die nieuwe contacten vragen om onderhoud. Dat kost energie. Mensen bellen voor informatie, om gehoord te worden of willen zich gesteund voelen. Na 28 mei gaan we daar veel tijd in investeren.

Beverwaard kent geen traditie in het gezamenlijk opkomen voor gemeenschappelijke wijkbelangen. Ik ga mensen organiseren op hun belang. Niet individueel maar rond een bepaalde locatie. Op verschillende plekken zijn werkgroepjes actief. Mensen met initiatieven, die aanspreekbaar zijn om het zelfbeheer in de wijk verder op poten te zetten."

Wordt vervolgd: straatsspeeldag
Twee weken na Opzoomeren organi-

• Loes van Delft

seerde Beverwaard op initiatief van enkele moeders de landelijke straatsspeeldag. De straat werd afgezet en versierd. Loes: "Het zijn contacten die ik met Opzoomeren heb opgebouwd. De bewoners wilden een speelplek èn de verkeerssituatie aanpakken. Vanuit de ervaring met Opzoomer Mee activiteiten kon ik zeggen: Als jullie het zelf organiseren, dan zorg ik voor de ondersteuning. Dat was na enig overleg akkoord. Vier bewonsters trekken de kar. Versturen uitnodigingen, schrijven een petitie, draaien kopietjes. Ik beperk me tot de hoofdlijnen. Zorg voor de vergunningen en nodig een verkeerspolitiebobo uit die de petitie in ontvangst kan nemen. De politie heeft toegezegd in september met een reactie te komen."

Nog steeds verbaasd over het succes: "Een jaar geleden kregen we niets in beweging en nu gaat het vanzelf. We hebben in de wijk een positieve sfeer neergezet. In gesprekken met bewoners over nieuwe activiteiten is het sfeertje 'dat lukt toch niet' te weerleggen met zichtbare positieve resultaten. Mensen pakken de draad op."

Een leuke sfeer creëren als basis waar vanuit gewerkt kan worden, daar is Loes ook van doordrongen geraakt. Loes: "Vroeger knokte je in een strijdbare sfeer voor huuracties. Nu investeer je in gezelligheid. Vooral als het project langer loopt moet je alert zijn. Kleine cadeautjes, een taartje, een shirt, een bezempje, het verhoogt allemaal de stemming. Vrijwilligerswerk moet vooral leuk zijn. Met elkaar aan het werk en regelmatig laten zien dat je wat hebt aan te bieden." ☀

• Feest in de Bruisende Tent - foto R. Goudriaan

Sociale winst

Er werden in Beverwaard Opzoomeracties uitgevoerd op 19 plekken, waaronder 8 binnenterreinen waar acties (en premies) van meerdere straten gecombineerd werden. Planten en materiaal voor speelplekken waren favoriet.

Er deden ruim 200 bewoners mee aan deze activiteiten. Initiatiefnemers waren in de meeste gevallen gezinnen (8 maal), verder ouderen (5 maal), gemengde groepen (4 maal) en jongeren (2 maal). Surinamers en Antilliaanen waren ondervertegenwoordigd in de straatacties. Ze deden met muziekgroepen uit de wijk mee in het programma van het wijkfeest.

De helft van de initiatiefnemers werd op Opzoomerdag voor het eerst actief in de wijk. De meeste initiatiefnemers zijn ook na 28 mei nog actief met groen-onderhoud en het beheer van kinderspeelplekken. Er werd als vervolg een straatsspeeldag georganiseerd, tafeltennis-competities en een barbecue.

De meeste activiteiten worden georganiseerd op eigen initiatief van de betrokken bewoners. Contacten met de straten worden onderhouden via de wijkwinkel en de wijkonderhoudsploeg.

Podium

Als pleinverrijking is een ontwerp gemaakt van een kiosk/podium voor in het park. Er is een beheerscommissie gevormd voor de programmering met vertegenwoordigers van de stichting Sportraad IJsselmonde, de speeltuinvereniging Stormpolder, het wijkgebouw de Focus, woningbouwvereniging IJsselmonde en het opbouwwerk. Het podium wordt geopend zodra de financiering rond is.

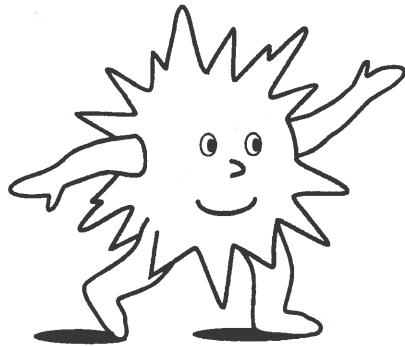
De vele Beverwaardse bands en muziekgroepen, die optraden in de tent, krijgen een plaats op het nieuwe podium.

De jongeren haalden de landelijke pers met de foto-genieke jongerenweddenschap: 30 jongeren baggerden in 4 uur de Oude Watering schoon.

Naast de 200 bewoners die meedenen aan de Opzoomeracties waren er nog eens zo'n 200 mensen die deelnamen aan de andere uitdagingen. Aan het wijkdiner deden 250 mensen mee.

Samenwerking

Belangrijkste organisaties en instellingen waarmee werd samengewerkt zijn WOP/Gemeentewerken, sportverenigingen en speeltuinvereniging de Stormpolder, amateur-muziekgroepen uit de wijk, woningbouwvereniging IJsselmonde, deelgemeente, wijkgebouw de Focus en jongerenwerk. Nieuw in het netwerk zijn de sportverenigingen en muziekgroepen.

BERGPOLDER

Van kerkkoor naar wijkorkest

Voorzien van gele pet, Opzoomer T-shirt en bewapend met een fotoestoel benaderde Jet de Jonge als Pleininformateur de instellingen. "Ik had nog nooit zoiets abnormaals gedaan. De manier van werven was agressief, direct erop af. Ik had iets te bieden, geld." Ze ging naar het met sluiting bedreigde zwembad en werd enthousiast ontvangen. De bibliotheek wilde zich profileren in de wijk en vond het een prima initiatief. Belangrijke aanspreekpunten zoals de wijkagent, migrantenwerk en jongerenwerk werden gepolst. Slapende contacten zoals de scouting, scholen en de winnaars van de Opzoomerzege 1993 werden benaderd. De harde kern van bewoners die in voorgaande jaren feesten organiseerde, sloot zich eveneens aan. De Plein-groep dijde uit tot zo'n dertig personen. Na enkele maanden brainstormen en plannen uitwerken werden het Pleinteam en haar werkgroepen begin november officieel genstalleerd.

Imago-opkrikken

Jet de Jonge zag direct de voordelen van Ons Plein. Jet: "Het werd gepresenteerd als een fantastisch feest voor de stad. Het opbouwwerk zou een voortrekkersrol kunnen krijgen en geld speelde geen rol. "Ik had zoiets van: dat mogen we niet laten liggen. Dit is de kans om ons imago op te vijzelen. Na alle uitstel-acties van de stadsvernieuwing konden we deze oppepper goed gebruiken."

Addie Bergwerff, samen met Jet de Jonge Pleinregisseur, had in eerste instantie haar bedenkingen. "Ik had het gevoel dat we voor het gemeentelijke karretje werden gespannen. De ophef-fing van het Bureau Sociale Vernieu-

wing was in zicht en de bewoners mochten het karwei overnemen. Na enige tijd kreeg ik door dat het dé manier was om opnieuw met de bewoners in contact te komen. Ons Plein kon nieuw elan in de wijk brengen en dat konden we goed gebruiken. De omslag van stadsvernieuwing naar beheer, waar we mee te maken hebben, vraagt een nieuwe manier van benaderen van bewoners. Daar komt bij dat de bevolkingssamenstelling van de wijk snel verandert."

Doorstroom-huis

Bergpolder met zo'n 8500 mensen heeft een jonge bevolking, 40% van de wijk is bevolkt met studenten en starters op de woningmarkt. Gezinnen met kinderen verlaten de wijk op zoek naar buurten met grotere en moderne huizen. De individualisering neemt met de instroom van één- en tweeper-soons huishoudens toe.

Delen van Bergpolder kregen in 1987 en 1990 het etiket stadsvernieuwingsgebied. De bezuinigingen veroorzaakten echter voortdurend uitstel van de plannen. Verbetering van het woningbestand in wijk wordt bemoeilijkt omdat een groot deel van de woningen in handen is van particuliere verhuurders. Slechts 15% van de woningen is van een woningbouwcorporatie. Het voortdurend uitstellen van de vernieuwingen heeft tot gevolg dat eigenaren niet meer investeren in onderhoud. De kwaliteit van de woningen verslechtert daarom in snel tempo. Dit versterkt het effect van tijdelijke huisvesting. Bergpolder dreigt een doorstroomhuis te worden. Het tij keert sinds een deel van de wijk is aangewezen als intensief beheer gebied. Voor de aanpak

van de woonomgeving en het technisch onderhoud van woningen is extra geld beschikbaar gesteld.

Kerkkoor en klaverjasclub

Zeven jaar geleden werd, in verband met de stadsvernieuwing, de bewonersorganisatie in het leven geroepen. Bewonersbelangengroepen werden actief met huuracties. De verkeers-overlast werd aangepakt en er werden plannen gemaakt voor de verbetering van de wijk. Een kleine groep bewoners organiseerde regelmatig wijkfeesten.

Het kerkkoor en de klaverjasclub waren van oudsher bloeiende verenigingen in de wijk. De winkeliersvereniging staat één jaar na de oprichting nog in de kinderschoenen. Het aantal voorzieningen in Bergpolder is mager. Voor Opzoomerdag bestonden er weinig intensieve contacten tussen de instellingen. Voor de opbouw van het pleinteam kon niet aangeknoopt worden bij een bestaand instellingenoverleg.

Er werden personen en instellingen buiten het bestaande netwerk benaderd. De campagne-aanpak en de informele en uitdagende communicatie van Ons Plein bleken daarbij heel effectief.

Uitspatting in café Pleinzicht

Addie: "Aan pleinteamvorming hebben we niet bewust gewerkt. De groep vormde zich vanzelf. Het was een club van harde werkers. Vergaderingen waren gezellig, maar zakelijk. Het ondertekenen van het contract met het Pleinteam hebben we gevieren met nep-champagne, dat was ons enige uitspatting." Bergpolder werkte de eerste

• Opzoomeraars halen hun groen op bij het centrale opslagpunt - foto J.C. Verhoeven

• Niet veel later zijn de geveltuinen gevuld

• Op veel manieren werd de aandacht getrokken - foto J.C. Verhoeven

• De Jeu de boulesbaan, veel gebruikt sinds de opening op 28 mei - foto J.C. Verhoeven

maanden met een grote groep. Addie: "Vergaderingen met notulen in een informele sfeer." Jet: "Waar we moeite mee hadden was de mensen van het eerste uur bij Ons Plein te blijven betrekken. Op een gegeven moment raakten die uit het zicht. Uitnodigingen voor bijeenkomsten en telefoonjes werkten niet. Ze kwamen niet opdagen."

Addie: "We investeerden veel in sfeer in het netwerk rondom het Pleinteam met Café Pleinzicht. Bijeenkomsten in café Bergpolder met een band en lekkere hapjes brachten regelmatig zo'n 80 mensen op de been. Naast gezelligheid was het de formule van Ons Plein waarop mensen massaal afkwamen. Heeft u een idee? Kijken of we dat kunnen waarmaken."

Geen aansluiting

Jet: "We hebben weinig migranten in ons project kunnen betrekken. Daar zitten we mee. Terwijl voldoende kansen aanwezig waren." Marokkaanse jongeren vonden geen aansluiting bij de jongeren-uitdaging. Een contact met een groep Turkse vrouwen liep mis. Jet: "Via het sociaal-cultureel werk van het buurthuis kwamen we tegen bij een Turkse vrouw. Die had vijftig adressen in haar bestand van vrouwen waar ze regelmatig contact mee heeft. We organiseerden een eerste bijeenkomst, maar daar kwam niemand op af. We vonden het te laat om deze groep voor Opzoomerdag nog verder te activeren." De bron hebben ze ontdekt. De volgende stap is zelf naar een bijeenkomst gaan waar Turkse vrouwen bij elkaar komen of met de Turkse contactpersoon huisbezoeken afleggen. Addie: "Zonde als we deze contacten laten gaan. Een volgende gelegenheid weten we waar we moeten zijn."

De Pleinregisseurs hebben kritiek op de wijze waarop in de stedelijke campagne het betrekken van migranten werd aangepakt. Addie: "Je kreeg de indruk dat je als Pleinteam migranten moest 'scoren'. Maar in de stedelijke campagne kwam dat niet terug. Alle brochures waren in het Nederlands. De teksten op de posters hadden een Nederlands onderschrift. De stedelijke

Tentbaas in actie

Lies Verheij, kwam in 1988 in Bergpolder wonen. Bezocht enkele vergaderingen over het afblazen van de stadsvernieuwing. Voor hij het wist was hij in 1988 bestuurslid van de bewonersorganisatie. Hij zit onmiddellijk tot over zijn oren in het werk als deelnemer en vrijwilliger. Deelgemeente en woningbouwcorporatie worden gesprekspartners. Bijgestelde onderhoudsplannen en verlaagde huurprijzen zijn voor hem drijfveren om door te gaan. Lies Verheij: "Je ziet dat je invloed hebt. Je brengt mensen bij elkaar en verrek er gebeurt iets met die wijk."

Als bestuurslid zegt hij geen nee tegen Ons Plein. "We wisten niet wat het project inhield. Je stapt erin omdat het leuk en spannend werk is. Ik wilde wijkagent worden, maar voor de functie van Tentbaas konden de Pleinregisseurs niemand strikken. Heb ja tegen die klus gezegd, omdat ik dacht dat het een makkelijk baantje was. Ben drie maanden voor Opzoomerdag voor het eerst gaan nadenken."

De omvang van de klus viel tegen. Een ploeg voor het opbouwen èn voor het afbreken. Het regelen van personeel voor de bar, bewaking en de schoonmaak. Natuurlijk moest er eten en drinken in de tent zijn. En de veiligheid van de tentbouwers en de honderden bezoekers moest gegarandeerd zijn.

Lies: "Ik moest in een redelijke strakke planning de zaak organiseren. Ik heb actieve mensen uitgezocht die ik kende via de bewonersorganisatie en de buurtwinkel. Sleutelfiguren met een flinke achterban." De wijkagent werd ingeschakeld. Die zorgde voor vijf politieagenten. Met nog vier vrijwilligers van de bewonersorganisatie was de basis gelegd. Ria, actief in de ouderensoos en lid van de bewonersorganisatie, trommelde in no time een barploeg bij elkaar. Een deel van die groep had ik nog nooit gezien."

Lies Verheij ontpopt zich als echte organisator. "We hebben vijf keer kort vergaderd, waarbij de taken duidelijk verdeeld werden. Ik deleerde alles. Tijdens Opzoomerdag heb ik, buiten hand- en spandiensten en contacten leggen, niets gedaan.

Voor mij is het vrijwilligerswerk puur hobby. In het dagelijks leven werk ik bij de scheepvaartinspectie. Ik moet er niet aan denken in mijn vrije tijd hetzelfde werk te doen als overdag.

Lies Verheij speelt gitaar en had zich ook aangemeld voor het wijkorkest. "We zijn begonnen met een klein groepje ergens in maart. In de bibliotheek konden we repeteren. In korte tijd groeide de groep uit tot 50 mensen. We hebben ons wezenloos gelachen. Vanuit de groep zijn er stemmen opgegaan om het wijkorkest te laten bestaan.

Voor mij is Ons Plein de formule om met de bewonersorganisatie door te gaan. Samen een leuke dag organiseren, een wijkdiner maken of in een wijkorkest spelen, dat zorgt voor een wijf-gevoel. Het zeven jaar knokken van de bewonersorganisatie levert uiteindelijk te weinig resultaten op. Bewoners komen er niet op af. Tot nu toe hebben wij altijd alles georganiseerd en de richting aangegeven. We hadden alles al uitgedacht voordat we met de bewoners spraken. We kauwen teveel voor. We denken slim te zijn om het preventieplan Provenierswijk als voorbeeld te gebruiken. Ik vraag me na Opzoomerdag af of dit de manier is. Geen dure deskundige inschakelen, maar eerst eens met de bewoners gaan praten. Wat willen jullie eigenlijk?"

presentatie van Ons Plein was eigenlijk een Hollands gebeuren."

Kouseband gesponsord

De sponsoring in Bergpolder kwam moeizaam van de grond. Addie: "In de eerste fase speelde geld geen enkele

rol werd ons verteld. We hebben ons verder niet druk gemaakt over de financiering. Maar als we geen subsidie van de deelgemeente hadden ontvangen, was een deel van het programma geschrapt. We hebben de sponsorwerking te laat gestart. Het blijkt achteraf

gezien een aparte klus te zijn." Eind februari stuurde het Pleinteam een brief naar 135 winkeliers. Twee weken daarna werden de winkeliers telefonisch benaderd. De reacties zijn verschillend. "Ja leuk", maar ook 'beng' de hoorn op de haak. Na de belachting blijft het stil op het sponsorfront. Het duurt twee maanden voordat een groep vrijwilligers met sponsormap door de wijk gaat om in een persoonlijk ge-

Sociale winst

Er werd in Bergpolder op 25 plekken geopzoomerd. Daaraan deden zo'n 200 mensen mee, van wie naar schatting 2/3 voor het eerst actief was in de wijk.

Ongeveer 1/3 van de Opzoomeraars is nog actief met onderhoud van gevelduinen en bloembakken, veegacties e.a. Als vervolg zijn op twee plekken straatvergaderingen gehouden om plannen te maken voor intensief beheer.

De initiatiefnemers van Opzoomeracties vormden een gemêleerd gezelschap, met veel jongere huishoudens en ouders van kinderen. Allochtonen waren verhoudingsgewijs ondervertegenwoordigd.

Wijkorkest

Het wijkorkest, waaraan vijftig mensen mee deden, gaat door. Trekkers zijn bibliotheek, deelgemeente en speel-theek. De voorbereidingsgroep van het tentprogramma, met scouting, bibliotheek en Woongoed maakt plannen voor 5 mei 1995. De pleinverrijkings-acties hebben een jeu de boules-club opgeleverd en een verkeerstuin bij de Beatrixschool.

De jongerenweddenschap (een opknappactie bij het met sluiting bedreigde zwembad) kwam niet goed uit de verf. Het wijdiner, met Surinaamse bruine bonen met rijst voor 275 personen, was een groot succes. Partners bij de organisatie waren de sporthal en de winkeliers. Als communicatie-centrum fungeerde café Bergpolder. Deze samenwerking wordt voorgezet. Het communicatie-team maakt een kalender met foto's en reportages van eigen verslaggevers en fotografen over Opzoomerdag in Bergpolder.

Samenwerking

Er zijn veel nieuwe samenwerkingsrelaties ontwikkeld tussen organisaties en instellingen in de wijk. Behalve bibliotheek, scouting en Beatrixschool waren ook de ouderensoos (barploeg en catering), de deelgemeente (beheercoördinator) en de politie belangrijke partners. De politie deed met vier man mee in de opbouwgroep van de tent en stelde een commandowagen ter beschikking als communicatiecentrum.

sprek de winkeliers te overtuigen van het nut van de Opzoomeractie. Uitgangspunt van het gesprek is het betrekken van de winkeliers. Om geld bedelen haalt niets uit, is de ervaring. Bergpolder heeft een minuut video per sponsor in de aanbieding. Een cameraman gaat met video in de aanslag korte reportages filmen. Deze videoband zou de hele dag tijdens het wijkfeest draaien. De kisten kouseband, strengen knoflook, manden brood en kilo's kippeditjen stromen binnen. Addie: "Achteraf hebben we de start niet goed aangepakt. Brieven en telefoonjes zijn te afstandelijk. Je kunt beter persoonlijk op mensen afstappen met een goed verzorgde map. Wijzen op de gemeenschappelijke belangen. En je moet natuurlijk iets te bieden hebben."

Organiseren rond leuke dingen

"We zijn met ons neus op de feiten gedrukt", erkent Addie. "We hebben vijfduizend uitnodigingen op geel papier verstuurd. Dat leverde vijf mensen voor drie avonden op. Grote vergaderingen organiseren om mensen enthousiast te maken blijkt een achterhaalde methode te zijn. Mensen persoonlijk aanspreken en kijken naar hun individuele kwaliteiten." Jet vult aan: "Organiseer mensen rond leuke dingen. Daar zit meer vrijheid en creativiteit in. Rond problemen trek je sneller zuurpruimen aan. Daar word je zelf ook niet vrolijk van." De regisseurs voegen de daad bij het woord. In de zomer is er voor alle actieve Opzoomeraars van Bergpolder een tuinfeest. Gezien alle ervaringen een peuleschil om te organiseren.

Sterke punten van Opzoomeren vinden Addie en Jet het ruil-element, en het directe, snelle dat er in zit. "Het is anti-bureaucratisch. Je kunt als bewoners direct zaken doen met de gemeente. Een groep bewoners wilde rozen voor een bloemperk. Dat hoorde eigenlijk niet bij de aanbiedingen maar het kon geregeld worden."

Soms werd er gewoon geprofiteerd van gratis spullen, zonder dat er veel terecht kwam van voor-wat-hoort-wat. Jet: "Bij de eerdere Opzoomerzegels

was er meer sprake van een premie op een actie van bewoners. Veel zegels waren nu door de omvang van de actie nogal ad hoc. De aanbiedingen worden dan te veel een cadeautje." Addie vindt de opbrengst van de Opzoomeracties in de straten tegenvallen. "In meer dan de helft van de straten lijkt het een eenmalig initiatief geweest te zijn, zonder vervolg. De contacten die wij er aan hebben overgehouden zijn beperkt. Daarin speelt ook mee dat onze Opzoomerbaas is vertrokken. Als je niet uitkijkt, ben je de contacten zo weer kwijt." Als vervolgartie werden, op straat, enkele vergaderingen georganiseerd om plannen te maken voor intensief beheer. Opzoomeraars moeten de voortrekkers worden van deze aanpak.

Jet onderstreept dat de andere uitdagingen meer contacten opgeleverd hebben dan Opzoomer Mee. "Het wijkorkest dat voor driekwart bestaat uit mensen die voor het eerst actief waren in wijkverband gaat door. De bibliotheek is de stimulator. Zonder de scouting was er geen tent geweest met pannekoeken en een kinderprogramma. De contacten met de scholen hebben ook veel opgeleverd. Zo zijn de kinderen enthousiast gemaakt voor het kindertheater dat door twee bewonsters is opgezet. En de scholen deden mee aan het verkeersveiligheidsproject met een verkeerstuin en drempels tegen hardrijden." *

• Addie Bergwerff

• Jet de Jonge

Onder druk

Ons Plein was een omvangrijke operatie, die Pleinregisseurs en Pleinteam onder zware druk zette.

Jet: "Het is echt gekkenwerk als je zo'n klus alleen moet doen. In mijn eentje had ik het niet gekund. Het werk van Ons Plein komt bovenop ons normale werk. We hebben geen extra uren gekregen." Addie: "Voordeel van twee Pleinregisseurs is dat je regelmatig kunt overleggen, klussen kunt verdelen en zwaardere beslissingen kunt doornemen. Voorbeelden in de afgelopen periode zijn het aanpakken van niet goed functionerende teamleden en het al dan niet aanstellen van een tijdelijke professionele kracht."

Zwakke plek bleek de administratieve organisatie. Jet: "We hadden geen extra administratieve ondersteuning voor Ons Plein. Hier en daar is het opgepakt, maar versnipperd. Het archief, de financiële administratie, het typen en verzenden zijn aparte klussen. Ze moeten gebeuren, maar zijn arbeidsintensief. Per week kost dat zo'n twintig uur extra. Daar was niet in voorzien."

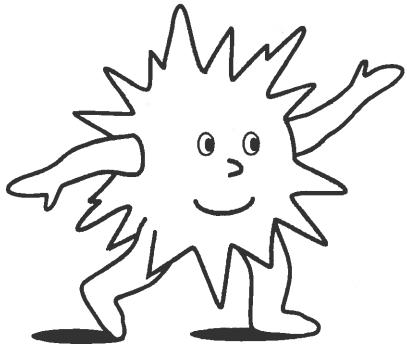
Addie en Jet namen naast het regisseurschap, de Bruisende Tent en in eerste instantie ook Opzoomer Mee voor hun rekening. Jet: "We wilden het perfect regelen. Het mocht niet mislukken. Voor deze uitdagingen konden we geen geschikte vrijwilligers vinden. Achteraf gezien hebben we enige moeite met delegeren gehad."

Addie: "De structuur van Ons Plein is op papier helder. Een Pleinregisseur met een team dat aan de uitdagingen gekoppeld is. In de praktijk blijkt dat je verantwoordelijkheden duidelijk moet stellen. Je moet als Pleinregisseur goed delegeren anders komt alles op jouw schouders terecht."

Addie: "Eerder beslissingen nemen en meer de tanden laten zien, is ook iets wat we een volgende keer zouden doen. Enkele Pleinteamleden functioneerden niet goed. We twijfelden geruime tijd aan de geschiktheid. Maar ingrijpen ging in tegen de cultuur van samen dingen doen. We hebben aan den lijve ondervonden dat vooruit schuiven van het probleem niets oplaat."

Competitie

Bergpolder kreeg de indruk dat de Pleinteamteams tegen elkaar werden uitgespeeld. Jet: "Pleinteamteams werden opgestookt. Iedere keer kwam er zo'n grapje uit het niets. Konden de Pleinteamteams iets extra's verdienen met wedstrijden zoals modderworstelen of het meest opvallende Pleinteam in de Gele Optocht zijn. Op een gegeven moment heb je je handen vol en baal je van al die extraatjes. Is er geld over geef dat dan vooraf, dat scheelt energie." Addie: "Het competitie-element was ook duidelijk op het moment dat het gerucht van een 06-11 jury binnen sijpelde. Ja, dag, denk ik dan, Ons Plein is geen wedstrijd." De opgeklopte verhalen, de overdosis informatie en de wedstrijdelementen, gaven ons het idee dat we onder deden voor de rest. In werkelijkheid hebben we met elkaar een topdag neergezet."

OUD-CHARLOIS

Dat regelen we wel

Ingeklemd tussen drukke verkeerswegen en havens ligt de vooroorlogse wijk Oud Charlois. De wijk heeft een dorpsachtige sfeer. Statige herenhuizen, een oude kerk, een historisch stadhuis en enkele buurtparken. Gaat men de wijk in dan blijkt dat ondanks vijftien jaar stadsvernieuwing de afbraakpanden op diverse plekken welig tieren. Oud Charlois is een populaire wijk om te wonen, zo blijkt uit het groot aantal inschrijvingen bij de corporaties. Het is er groen en rustig. Oud Charlois heeft zo'n 13.500 inwoners. Na de stadsvernieuwing is de vergrijzing van de wijk teruggelopen tot circa 18%. Oorzaken zijn de stadsvernieuwing en het tekort aan ouderenhuisvesting. Kenmerk van de oudere inwoners is dat de meesten er lang wonen en sterk gehecht zijn aan hun 'dorp'.

Het percentage buitenlanders dat in de wijk woont is 19% en ligt iets onder het stedelijke gemiddelde. Het grootste deel van de migranten is afkomstig uit Turkije en Marokko. Vooral de gezinsherening heeft de groep mannen tussen de 15 en 34 jaar in tien jaar verdrievoudigd. De migranten wonen niet verspreid maar geconcentreerd in de stadsvernieuwdelen (28%). Hierdoor ontstaat de indruk dat er erg veel migranten in de wijk wonen.

Tijdens de verkiezingen van de Tweede Kamer stemde zo'n 19% op de Centrum Democraten (CD) en CP '86. Harrie Claassen kent de wijk. Hij was jaren voorzitter van de bewonersorganisatie Oud Charlois en voorvechter van het stadsvernieuwendproject 'Hart van Charlois'. Samen met Gerard Zaan, teamleider van buurthuis de Dijk, was hij Pleinregisseur.

Stoelen op straat

In een deel van de wijk was het niet moeilijk om initiatiefnemers te vinden voor Opzoomeracties. De bewonersorganisatie heeft veel contacten. Als lichtend voorbeeld noemt Harrie de Slotboomstraat. "De bewoners hadden aan twee woorden genoeg. 'Dat regelen we wel.' Ze gingen aan de gang en meldden dat op 28 mei de straat afgezet werd. Er werden lampjes opgehangen, de straat werd versierd, er stond een kraam met koffie en brood. De mensen liepen bij elkaar in en uit, en de stoelen werden buiten gezet. Er ging een ploegje aan het werk dat 25 geveltuinen aanlegde. Ze organiseerden ook een wijkdiner in hun straat." In de meest verpauperde buurten lukte het niet om bewoners enthousiast te maken. Op een nieuwsbrief die huis aan huis werd verspreid kwamen maar twee reacties. Harrie: "De mensen in die buurt hebben te maken met drugs en prostitutie. Panden die al 10 jaar leeg staan. De bewoners geloven er niet in. Ze zijn bang en teleurgesteld. Met Opzoomeren kun je daar niets beginnen."

Interessante partners

De vorming van het Opzoomernetwerk begon schriftelijk. Harrie: "Berichten in de wijkkrant, gericht folderen aan bewoners en het mailen van het bestaande instellingen in de wijk. Mensen die reageerden werden voor een informatiebijeenkomst uitgenodigd." Bij de samenstelling van het Pleinteam hebben de Pleinregisseurs 35 bestaande contacten aangeboord. De moskee bijvoorbeeld werd via het migrantenopbouwwerk benaderd. Insteek van het gesprek was: wat kunnen we voor el-

• In 'werkkleeding' voor Buurtwinkel Oud-Charlois - foto L. Pelgrim

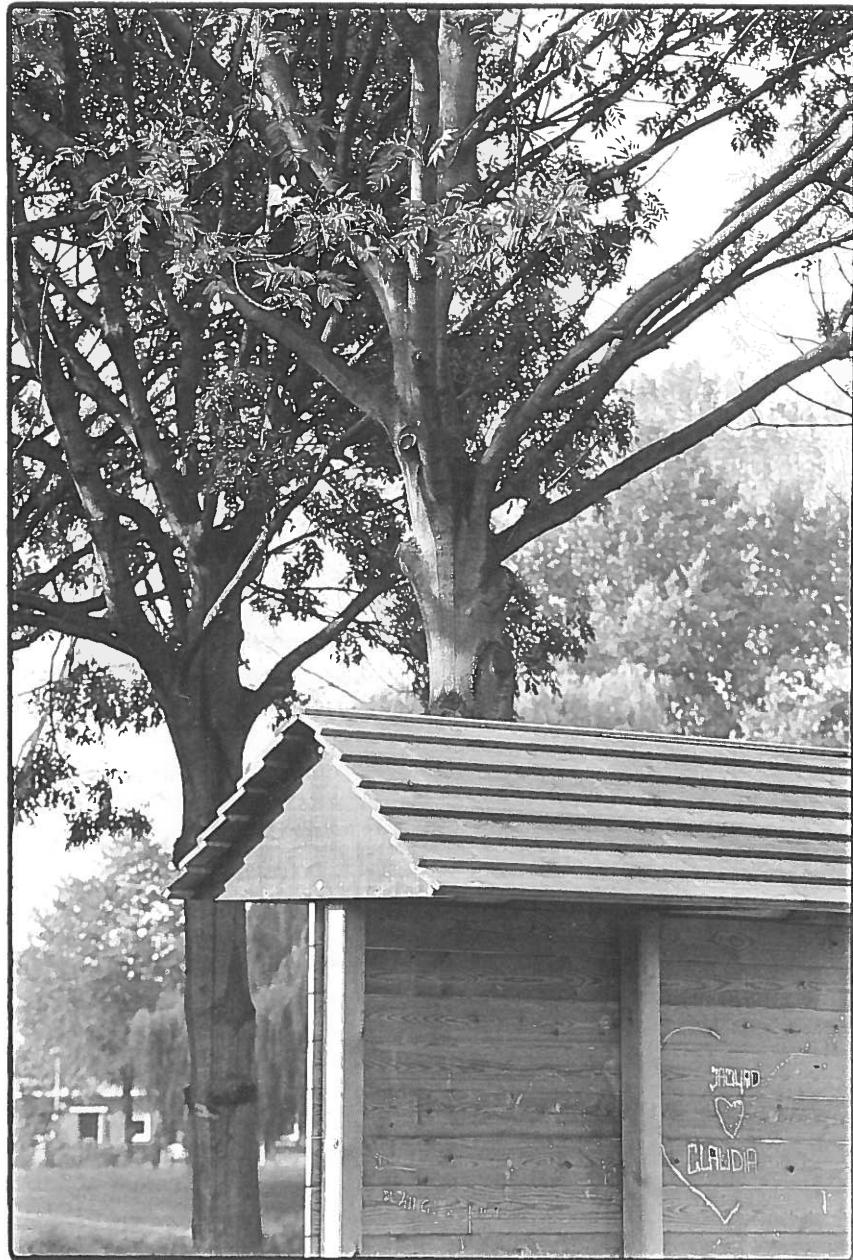
kaar betekenen. Het opknappen van de buitenzijde van moskee sloot naadloos aan op Opzoomeren. Het buurthuis begon met een kookgroep. Het Wijkdiner was de kans om zich voor 200 bewoners waar te maken. Het wijkgebouw met activiteiten als de ju-dogroep en Spaans dansen bleek ook een interessante partner. Harrie: "Bij de invulling van het programma van de bruisende tent hebben we alle stedelijke aanbiedingen laten liggen. We hebben eerst gekeken naar wat we zelf in huis hadden."

Niet alles ging van een leien dakje. Met het wijkorkest werd te hoog ingezet. "Onze wijkdirigent, een jongerenwerker die in z'n vrije tijd studeerde aan het conservatorium, wilde een nieuwe band formeren met muzikale ambities. Die aspiraties leverden spanningen op in de groep. Zo'n amateurband is in het begin nog niet toe aan strak repeteren. Dat botste en twee maanden voor de finale van Opzoomerdag stapte de wijkdirigent op. Daarmee kwam een einde aan de muziekgroep."

Op het laatste moment werd de show-en fanfare DACAPO bereid gevonden om als wijkwekker en wijkorkest op te treden. "Ze hebben hun eigen repertoire gespeeld, met een zelfgemaakt arrangement van het Opzoomerlied. De muzikanten konden hun eigen muziek maken, en het was gezellig. Daar gaat het om." Na het optreden op Opzoomerdag kon de groep vier nieuwe leden inschrijven.

Jongerenuitdaging moet over

Voor de jongerenuitdaging legde de jongerencaptain contact met de technische school voor het construeren van een 'hangplaats'. Een overdekte ontmoetingsplaats voor jongeren in het park met zitblokken en tafeltennistafel. Harrie: "De technische school leek ons de sleutel tot het netwerk van de probleemjongeren in de wijk. De hangplaats moest een klassikaal project worden. Via een andere weg deze doelgroep benaderen is ingewikkeld. De jeugd functioneert niet meer in groepsverband sinds ze niet meer in het clubhuis mogen komen wegens overlast. Het zicht op de groep is weg."

- De door DRR geplaatste 'hangplek' wordt niet gebruikt

Via het opbouwwerk zouden de Marokkaanse jongeren ingeschakeld worden. Maar de informele leider van deze groep was plotsklaps verdwenen. Weggelopen van huis. Met als gevolg dat de toegang tot de groep was afgesloten.

De jongerenuitdaging is mislukt. Bedoeling was dat de jongeren zelf een hangplaats zouden bouwen en dat Dienst Recreatie Rotterdam zou adviseren en materiaal zou leveren. Har-

rie: "De DRR heeft een kant en klaar afdak neergezet. Ze kunnen niet uit de voeten met zelfwerkzaamheid van bewoners. Daar hebben ze geen vertrouwen in en dat vinden ze te lastig. Het ding dat er nou staat wordt niet gebruikt. Dat moet weer weg. We hebben besloten dat de uitdaging over moet."

CD-beginselen contra Opzoomeren
Bij één van de Opzoomer Mee acties in Oud Charlois was de fractievoorzit-

Opzoomerbaas Suat Tas: Moskee opzoomert mee

Burgemeester Peper onthulde in zijn flitsend gele pak de lichtbak boven de ingang van de moskee Laleli. Eén ruk aan het touw en de krullende islamitische letters boven de ingang werden zichtbaar. Applaus van een groep Turkse mannen. Eindelijk was zichtbaar waar de deur van de moskee zich bevond. De imam, de kerkelijk leider, was zichtbaar trots. Voor de moskee waren groepjes mannen aan het graven. Twee zitbanken moesten worden ingegraven. Plantenbakken werden gevuld, vuilnisbakken geplaatst en het plein geveegd. Suat Tas, migrantenopbouwwerker en Opzoomerbaas voor de Turkse gemeenschap in Oud Charlois: " 28 Mei was een unieke actie, Turkse bewoners met elkaar buiten aan de slag. In de beleving van vele Turken is de overheid verantwoordelijk voor het onderhoud van straten en plantsoenen. Ze zijn in eigen land niet gewend iets voor niets te doen. Vrijwilligerswerk is onbekend. Met het huren van woningen ziet men dezelfde houding. Je betaalt huur aan de 'gemeente', die moet daar een tegenprestatie voor leveren. Zodra Turken een huis kopen, krijg je onmiddellijk een ander gedrag."

Ruil

Met de aanbiedingen van Opzoomer Mee (bankjes om voor de moskee neer te zetten) kon Suat de medewerkers van de moskee over de streep trekken. Hij werkt vijf jaar als opbouwwerker in de wijk en had af en toe contact met de moskee. Vooral om via de imam boodschappen door te geven. Voor het gebed memoreren bijvoorbeeld dat er gemeenteraadsverkiezingen zijn. Opzoomer Mee was de eerste aanzet tot samenwerking. "De eerste generatie Turken bezoekt regelmatig de moskee. Ik kende ze een beetje van gezicht. De Turkse cultuur is een praatcultuur. Je moet koffie drinken en ze persoonlijk overtuigen van de voordelen om mee te doen. Het liefst zien ze me elke week in de moskee. Het is de behoefte aan gezelligheid en een praatje. Folders werken niet." Naast de moskee werden ook andere contacten benut. "Sinds enkele jaren houden we in Oud Charlois een internationaal kinderfeest. Op deze wijze proberen we de ouders bij de school te betrekken. Enkele ouders bleken ook te porren voor Opzoomeren.

Een andere manier was een huis aan huisactie. Waar een bordje een Turkse naam vermeldde belde hij soms aan. Alle acties resulteerden in veertig contacten. "Dat lijkt niet veel", zegt Suat. Maar naar familieverband gerekend is 20% van de Turken actief geweest. Suat: "Wat positief werkte tijdens Opzoomerdag was dat vele Nederlanders buiten aan het klussen waren. Een Turkse vrouw voelt zich ook verantwoordelijk als ze haar Nederlandse buurvrouw ziet vegen. Ze doet vervolgens mee."

"Weet je hoe je redelijk veel Turken op de been krijgt", lacht Suat. "Programmeer een Turkse band, dat levert automatisch Turkse bezoekers op. Praat ze het tentprogramma in en laat ze hun eigen cultuur brengen. Geen vage doelen stellen, maar begrijpelijk opdrachten geven."

Voor Suat is de oogst duidelijk: "De contacten zijn intensiever geworden, omdat we samen iets hebben georganiseerd en aangepakt. Turkse bewoners hebben gezien dat Opzoomeren op grote schaal is ondersteund door gemeentelijke diensten. Het was zichtbaar dat de gemeente iets te bieden had. Dat stimuleert om een volgende keer weer mee te doen."

ter van de CD woordvoerder van zijn straat. Harrie: "Vond ik een probleem. De buren zien hem als Renee, maar alle anderen zien hem als fractievoorzitter van de CD. Dan kun je geen woordvoerder van de straat zijn. Dat heb ik met hem besproken en hij is ak-

koord gegaan. Voor mij is Opzoomeren een politieke beweging die haaks staat op de beginselen die de CD aanhangt. Opzoomeren doe je met iedereen, dat doe je op basis van gelijkwaardigheid en het stimuleert de sluwmerende kwaliteiten van bewoners.

Los van kleur, ras, godsdienst, leeftijd, werk of geen werk."

Dorpseffect

"Opzoomer-resultaten? Honderden leuke contacten. Bewoners zijn eindelijk een keer zichtbaar met elkaar aan de slag. Gewoon contacten op straatniveau. Komen mensen eens een keer de deur uit. Gaan ze met hun buren praten. Het 'dorpseffect' kun je het noemen. Iedereen kent elkaar en dat bevordert de onderlinge samenwerking. Het CD-stemmen in de wijk is puur een uiting van ongenoegen. Kan-keren op buitenlanders, behalve op de Turkse buurman, dat is een toffe vent. Die kennen ze. Willen we dit effect vasthouden, dan moeten we snel door anders is het resultaat weg. Instellingen moeten naar buiten en contacten in de wijk leggen. Weg uit het clubhuis op zoek naar de jeugd op straat. Ge-woon meer aansluiten op de behoeften van bewoners."

De bewonersorganisatie moet ook op een andere wijze werken vindt Harrie. "We moeten af van het centraal regelen en organiseren. We hebben de neiging om als een bewoner met een idee komt, het initiatief over te nemen. Initiatiefnemers stimuleren om zelfstandig verder te gaan, is een doeltreffende methode van werken. Vage begrippen als wijkveiligheid terugbrengen tot het niveau van de straat. Hebben jullie overlast? Wat denk je eraan te kunnen doen? Dat brengt met zich mee dat je veel serieuzer moeten luisteren naar klachten en inspelen op signalen van buurtbewoners. Ook schijnbaar discriminerende klachten over migranten. Overlast die samenhangt met buitenlanders daar hangt nog een taboe-sfeer omheen. Op Opzoomerdag laat een man zijn hond een drol draaien op het grasveld en ik maak daar een opmerking over. Zijn tong kwam los: 'Turkse en Marokkaanse kinderen schijten in de bosjes en dan ik met mijn hond in de goot. Ja, hallo, waar zijn we nou helemaal mee bezig'." Harrie: "Het gaat niet om het waarheidsgehalte, maar om het feit dat Nederlanders klagen over de overlast van deze kinderen. Dan kan het signaal zijn: de

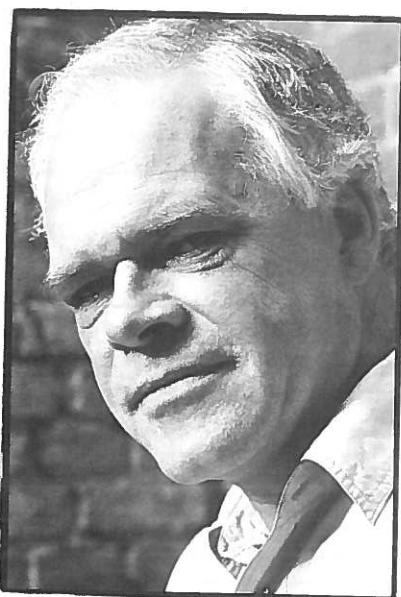
• De stepdemonstratie trekt veel bekijks - foto L. Pelgrim

ouders doen te weinig. Je kunt er een politieagent bij zetten, maar je kunt er elkaar ook direct op aanspreken."

De bureaucratie van diensten en deelgemeente is naar de mening van Harrie Claassen een van de grootste hindernissen voor het eigen initiatief van bewoners. Kracht van het Opzoomeren is dat dingen snel geregeld kunnen worden, zonder ellenlange procedures. "De WOP-ploeg is ook een voorbeeld van hoe het moet. Dat werkt fantastisch. Vroeger werden eerst de klachten opgenomen, de uitvoerders moesten daarmee terug naar de chef voor een opdracht en als die er dan lag was je drie week achter. Nou kan een probleem direct ter plekke worden opgelost. De verantwoor-

ding volgt later. Korte lijnen, zo'n werkwijze levert goede relaties op met de bewoners."

Harrie geeft ook moeiteloos voorbeelden van hoe het niet moet. Plan was voormalige brandweerhuisje te verplaatsen. Met een aannemer was gerekeld dat dit gebouwtje op Opzoomerdag zou verhuizen naar het Kerkplein om dienst te gaan doen als onderkomen voor de banenpoolers. De actie was onderdeel van de pleinverrijking. Het liep vast in de ambtelijke molens van bouwplannen, bouwaanvragen en trage besluitvorming. Harrie: "Zo'n aanpak dooft elk enthousiasme." ☙

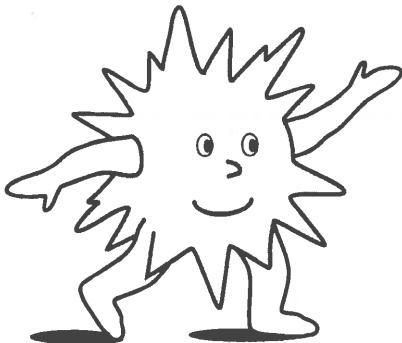

• Harrie Claassen

Schouw

Op 1 september 1994 hield de Opzoomerbaas van Oud-Charlois een schouw van de Opzoomerstraten. Hij noteert als Algemene Indruk het volgende: 'Ik ben tevreden over wat ik heb aangetroffen op de meeste plaatsen in de wijk. Alleen is de vraag hoe het er uit ziet als het zomergoed over is en is de bakken, geveltuinen en spiegels leeggraken! Advies: motivatie naar bewoners voor wintergoed!!'

De 37 Opzoomerstraten worden één voor één onder de loupe genomen: 'Charloise Kerk singel: keurig! Doklaan 109: fiets aan paall Frans Beckerstraat 73: Slechts 5 bollen zijn er opgehangen! Slotboomplein: Keurig!'

Samenlevings-opbouw in veelvoud

De inzet van Opzoomerdag was drie maanden na dato nog steeds onderwerp van discussie. Ging het om een grote schoonmaakactie of om een feest? Was het een actie van de dienst Gemeentewerken om de relatie met de burgers te verbeteren? Of was de inzet om nieuwe impulsen te geven aan bewonersactie?

De participanten hadden allemaal hun eigen doelen en belangen. In de campagne was daarvoor alle ruimte. De dynamiek kwam voort uit een combinatie van welbegrepen eigenbelang van de verschillende deelnemers. Het hoorde bij de zakelijke aanpak die de organisatoren voorstonden dat ook nadrukkelijk aan het eigenbelang van de participanten werd geappeleerd. Effect is dat ook achteraf nog onderhandeld wordt over de doelstellingen van Opzoomerdag.

In de beeldvorming van Opzoomerdag streden twee elementen om de voorrang. De bezem, symbool voor: schoon, heel en veilig; en ook voor: de bezem door de bureaucratie. En Oppie, een energiek ogend en lachend zonnetje dat niet de indruk wekt zich zorgen te maken over wat onkruid hier en daar.

Projectleider Johan Janssens: "Ik schrik van de harde meetlat die langs Opzoomerdag wordt gelegd. Een bestuurder die uit het raam kijkt en zegt dat bewoners nog steeds niet de heg knippen of de straat vegen."

Vanuit de optiek van samenlevingsopbouw is het doel van Ons Plein: het activeren van bewoners om samen iets te doen.

Janssens geeft twee criteria om de resultaten van Ons Plein te beoordelen:

- ° zijn er nieuwe contacten en sociale

netwerkjes ontstaan?

- ° hebben die netwerken de potentie om zelf initiatieven te nemen?
- Janssens: "Waar het om gaat is het eigen initiatief. De activiteiten die daaruit voortkomen kunnen heel verschillend zijn: schoonhouden van een binnenterrein, samen met de kinderen uit de straat naar de dierentuin, of het organiseren van een barbecue. Bijkomend effect is dat deze sociale netwerken die zo ontstaan ook aanspreekpunten opleveren voor overheidsbeleid. Bijvoorbeeld op het vlak van wijkbeheer en wijkveiligheid."

Resultaten

Uit de verhalen uit de wijken over Ons Plein kunnen een aantal conclusies worden getrokken:

- ° Opzoomerdag heeft een sterk activeerende werking gehad op bewonersinitiatief. In totaal deden in deze vier wijken zo'n 800 bewoners mee aan Opzoomeracties. Meer dan de helft van de deelnemers was voor het eerst actief in de wijk.
- ° De initiatiefnemers vormden een gemêleerd gezelschap. Ouders van jonge kinderen en ouderen waren in de meerderheid, migranten en jongeren waren ondervertegenwoordigd. De laatste groepen waren wel actief betrokken bij andere activiteiten op de pleinen.
- ° De combinatie van het opknappen van de straten met een wijkfeest is een werkzame formule gebleken om uiteenlopende groepen bewoners te activeren.
- ° Over de duurzaamheid van de contacten die zijn ontstaan door de Opzoomeracties valt nog weinig te zeggen. In drie van de vier wijken is drie
- maanden na dato ruim de helft van de initiatiefnemers nog actief met beheer en onderhoud, in een vierde wijk ligt dat aantal lager. In Beverwaard en Pendrecht zijn ouders doorgegaan met het beheer van speelplaatsen.
- ° Ook andere uitdagingen hebben een vervolg: de theetuin en jeu de boulesbaan in Pendrecht, het podium en de activiteiten-commissie in Beverwaard, het wijkorkest in Bergpolder, de hangplaats in Oud Charlois e.a.
- ° De Opzoomeracties hebben intensieve samenwerkingsrelaties opgeleverd in de wijken met de dienst Gemeentewerken (wijkonderhoudsploegen) en met de politie.
- ° Gevolg van de Opzoomeracties was dat een directe, niet-bureaucratische omgang tot stand kwam tussen gemeentelijke diensten en bewoners.
- ° Niet in alle situaties bleek een Opzoomer-aanpak door bewoners mogelijk. In gevallen van extreme overlast en verloedering moet eerst orde op zaken worden gesteld door overheidsinstellingen.
- ° Ons Plein heeft de samenwerking tussen instellingen versterkt. Er zijn veel nieuwe samenwerkingsrelaties ontstaan met organisaties die voorheen weinig contacten hadden met de wijk. Voorbeelden zijn een centrum voor dagopvang voor verstandelijk gehandicapten, een Turkse vereniging, muziekgroepen, sportverenigingen, een bibliotheek, scouting-groepen, scholen.
- ° Winst voor bewonersorganisaties en opbouwwerk is een nieuwe manier van organiseren en communiceren die via Ons Plein in de praktijk is gebracht.

- Op de Koopvaardijhof (Noordereiland) worden zelfs de muren geboend

Boodschappen-lijst

Ons Plein levert voor het opbouwwerk een lijst aandachtspunten op.

Onderhouden netwerkjes

Wat is er nodig om de contacten met Opzoomeraars in straten te onderhouden? Is er behoefte aan uitwisseling tussen straten, aan vaste contactpersonen per straat en aan een steunpunt voor Opzoomeraars per buurt?

Stimuleren van zelfbeheer

Een aantal Opzoomeracties vormden de start voor zelfbeheer:

- oudergroepen die speelplekken beheren
- bewoners die gezamenlijk groen onderhouden op basis van een beheercontract met Gemeentewerken of een corporatie

- een tuincommissie en een rozenvereniging van liefhebbers die anderen met raad en daad terzijde staan.

Organiseren van activiteiten

Er zijn Pleincommissies en activiteitencommissies gevormd die kunnen bijdragen aan een actief gebruik van pleinen en binnenterreinen. Activiteiten die werden georganiseerd zijn

- spelmiddagen
- sportactiviteiten
- straatspeeldagen

Opzetten van voorzieningen

Er zijn diverse voorzieningen opgezet die vragen om een verdere ontwikkeling:

- hangplaatsen voor jongeren
- een wijktuin, in combinatie met gevelduinen en tuincommissie

- een avonturen-tuin
- theetuin
- jeu-de-boules vereniging
- tuin-onderhouds ploegen, 'groene vingers'
- speeltuintjes.

Hoofdstuk apart vormt Duimdrop, de containers voor speel-uitleen en kinderactiviteiten die op 6 pleinen is neergezet.

Organiseren van evenementen

Er zijn in Pleinteamen ideeën ontstaan voor jaarlijks terugkerende evenementen:

- een pleinen-dag met activiteiten op alle pleinen in een wijk
- een straatspeeldag
- een groen-dag
- een 'dagje Beverwaard'
- straatfeesten.

Methodiek

Ons Plein bevat een aantal methodische elementen die ook bruikbaar zijn buiten de context van een grote manifestatie als Opzoomerdag.

Campagne-aanpak

Elementen in de campagne-aanpak zijn:

- een centraal geformuleerd programma en een voorgeschreven organisatie-model
- vertaling van het programma in uitdagingen die gemeente en organisaties over en weer aangaan
- ruil, als principe van voor wat hoort wat; tegenover een inzet staat een beloning
- het vastleggen van verplichtingen over en weer in een overeenkomst
- het zichtbaar waarmaken van de uitdaging, publiekelijk, met een toetsing door een jury
- competitie: onderlinge wedijver bij het waarmaken van de uitdagingen.

Premie op Actie

Om bewoners te belonen voor gezamenlijk initiatieven in hun straat werd door het Projectbureau Sociale Vernieuwing de methodiek van Premie op Actie ontwikkeld. Initiatieven van groepen bewoners in straten werden beloond met een Opzoomerzegel, een tegoedbon voor allerlei diensten en produkten van gemeentelijke instellingen. Criteria voor toekenning waren:

- de activiteiten moesten gericht zijn op het schoon, heel en/of veilig houden of maken van de directe woon- en werkomgeving
- de activiteiten moesten gedragen worden door meerdere personen, eenmansacties werden uitgesloten
- er moest sprake zijn van een zekere mate van zelfwerkzaamheid
- er moest sprake zijn van continuïteit.

Ter gelegenheid van Opzoomerdag werd Premie op Actie aangepast. De premies die werden gegeven hadden niet het karakter van een beloning, maar van een aanmoedigings-premie. Als tegenprestatie verplichtten tenminste drie bewoners in een straat zich tot een gezamenlijke actie op Opzoomer-

Opzoomer door

De Rotterdamse deelgemeenten hebben de taak om de voortzetting van het Opzoomeren mogelijk te maken. Een steunpunt Opzoomer Door, waarin wordt samengewerkt door opbouwwerk/Rio en dienst Gemeentewerken, stimuleert en zorgt voor faciliteiten.

Werkwijze

Opzoomer Door hanteert de volgende werkprincipes:

- Geef Opzoomeren een gezicht in de deelgemeenten
- Maak afspraken tussen deelgemeente en wijken over wat je met Opzoomeren wilt bereiken: wat wil je stimuleren, wat heb je daar voor nodig
- Zet geen aparte Opzoomer-organisatie op, maar stel vast waarop bestaande instellingen en organisaties zich laten aanspreken. Vorm een netwerk
- Als spil, motor en waakhond in het netwerk fungert een Opzoomerteam
- Zorg voor een beoordeling door derden van de resultaten van de uitdagingen en de effecten.

Bouwstenen

Een plan van aanpak voor Opzoomeren kent (minimaal) vier bouwstenen, te weten:

- 1) Opzoomeruitdagingen: uitdagen tot Opzoomeren en genereren van nieuw élan via evenementen/campagnes met een gele noot.
- 2) Premie op Actie: erkenning voor Opzoomeraars via ruil van goederen en diensten tussen overheid en Opzoomeracties die zich bewezen hebben
- 3) Opzoomer Contact: communicatie-plan tussen en met Opzoomeraars om contacten vast te houden, kwaliteit te verhogen en te motiveren tot consolidatie
- 4) Interventie: om situaties (weer) rijp te maken voor Opzoomeren of dreigend afhaken te voorkomen

dag. Daarbij moet de straat aan de volgende voorwaarden voldoen: de straat is versierd met gele ballonnen en alle actieve bewoners dragen minimaal een geel kledingstuk. In een overeenkomst stellen de initiatiefnemers van de straat zich voorts garant voor onderhoud en goed beheer na Opzoomer dag.

In de oorspronkelijke opzet van Premie op Actie is het karakter van 'ruil' en 'voor-wat-hoort-wat' duidelijker aanwezig. Op Opzoomerdag bestond een grotere vrijblijvendheid waardoor de materialen die ter beschikking werden gesteld opgegeven konden worden als cadeautje. (Onderzoek van de Erasmus Universiteit Rotterdam wees overigens uit dat Opzoomeraars niet gemotiveerd werden door gratis spullen, maar vooral doordat men het leuk vond om gezamenlijk de straat op te knappen).

Wijkbeheer en wijkfeest

Het programma van Ons Plein was er op gericht om een breed aanbod van activiteiten te doen, zodat uiteenlopende groepen mensen zich aan gesproken konden voelen.

Daarmee werd beoogd recht te doen

aan de diversiteit van leefstijlen, culturen en interesses in een wijk. Deze diversiteit moest zichtbaar gemaakt worden op Opzoomerdag.

Tweede overweging was dat bewoners niet alleen geactiveerd kunnen worden op het schoon, heel en veilig houden van de buurt, maar ook op het samen organiseren van een wijkdiner of het meedoen in een wijkorkest. Deze aanpak vormde de basis voor een intensieve samenwerking in veel Pleinteamen tussen opbouwwerk en sociaalcultureel werk.

Communicatie

Centraal element in de methodiek was het scheppen van een positieve en uitdagende sfeer. Niet problemen staan voorop, maar mogelijkheden. De eigen creativiteit wordt zoveel mogelijk gestimuleerd.

Daar hoort bij dat bijeenkomsten niet het karakter hebben van een vergadering, maar van een ontmoeting. De vergaderzaal wordt ingeruimd voor het 'Plein-café'.

Johan Janssens: "Door het scheppen van een positieve uitdagende sfeer worden dingen pas echt mogelijk. Dat levert creativiteit op en andere contacten dan louter functionele."

Colofon

Opzoomerdag
Bloemetjes buiten zetten in Rotterdam
Serie Opbouwwerk in uitvoering nr. 8, 1994

Uitgave Rotterdams instituut bewonersondersteuning, Kortenaerstraat 1, 3012 VB
Rotterdam, 010 - 2176500

Tekst: Annemarie Sour, Anne van Veenen
Met medewerking van Addie Bergwerff, Harrie Claassen, Loes van Delft, Johan Janssens, Jet de Jonge, Jos Schreurs, Suat Tas, Lies Verheij, Thijs van Welie en Ben van Zanten

Foto's: Joop Reyngoud, tenzij anders vermeld

Vormgeving en produktie: Erik Lindenburg

Druk: Rio-druk

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG
Sour, Annemarie; Van Veenen, Anne

Opzoomerdag: Bloemetjes buiten zetten in Rotterdam / Annemarie Sour, Anne van Veenen; foto's Joop Reyngoud..et al.]- Rotterdam; Rio, Rotterdam instituut bewonersondersteuning.- Foto's.- (Opbouwwerk in uitvoering; nr. 8)
ISBN 90-7267406-5

Trefw.: opbouwwerk; Rotterdam / wijkbeheer; Rotterdam

Opzoomerdag: bloemetjes buiten zetten in Rotterdam. Op 28 mei 1994, Opzoomerdag, vond in 32 Rotterdamse wijken een uniek opbouw-project plaats. De Pleintteams stonden voor de opgave om een programma uit te voeren met de volgende acht uitdagingen:

1) Tentpakket

Tijdens Opzoomerdag staat op elk plein een grote tent met activiteiten en optredens. De uitdaging is de tent zelf opzetten, in te richten en te beheren. Ook tijdens de nachtelijke uren.

2) Opzoomer Mee

Elk plein heeft de opdracht twintig straten te werven om voor en tijdens Opzoomerdag met bewoners aan de slag te gaan in hun straat. Uitdaging is minimaal drie bewoners per straat organiseren om mee te Opzoomeren. Schoonmaakacties, extra verlichting aanbrengen en groen planten blijken favoriet.

3) Pleinverrijking

Ook na Opzoomerdag zullen de pleinen een sociale functie moeten behouden. Het zal het hart zijn voor ontmoetingsmogelijkheden en recreatie. Minstens twee permanente initiatieven zijn na Opzoomer dag op de pleinen begonnen. Jeu de boules scoort hoog.

4) Jongerenuitdaging

Elk plein gaat een weddenschap met jongeren aan. Een groep van minimaal 25 jongens en meisjes nemen een Opzoomeractie van minimaal vier uur voor hun rekening.

5) Muziek op het plein

Minstens 50 muzikanten uit de wijk vormen een gelegenheidsorkest. Het wijkorkest speelt 30 minuten op het plein waarbij het speciaal gecomponeerde Opzoomerlied onderdeel van het repertoire is.

6) Bruisende tent

De grote tent op het plein is het hart voor de evenementen. De Tentmaestro is verantwoordelijk voor de podiumprogrammering. Optredens voor en door bewoners met muziek, theater, amusement en show.

7) Wijkdiner

Elk plein serveert een diner aan minstens 200 mensen die actief zijn geweest voor en tijdens Opzoomerdag.

8) Publiciteit en promotie

De pleinen verzorgen zelf de publiciteit voor hun activiteiten in de wijk. Uitdaging is dat de wijk massaal aan het Opzoomeren slaat, de wijk geel versierd is en de bewoners op 28 mei het spektakel op hun plein bezoeken.

Pleinregisseurs, jongerencaptain, tentbaas en Opzoomerbaas van Pendrecht, Beverwaard, Bergpolder en Oud-Charlois vertellen hoe de uitdagingen in hun wijk zijn opgepakt, en welke effecten het evenement heeft voor het samenleven in de wijk.

Aan deze uitgave werd meegewerkten door Addie Bergwerff, Harrie Claassen, Loes van Delft, Johan Janssens, Jet de Jonge, Jos Schreurs, Suat Tas, Lies Verheij, Thijs van Welie en Ben van Zanten.

Oppouwwerk-in-uitvoering nr. 8

Oppouwwerk-in-uitvoering is een reeks praktijkbeschrijvingen met als motto: hoe zet je als oppouwwerker een probleem om in een georganiseerd initiatief.

Redactie: Anne van Veenen

Uitgave: Rotterdams instituut bewonersondersteuning, 1994.